

Handboek NVT

Leeswijzer Taalleesland
Nederlands voor het basisonderwijs
op Aruba (klas 3-klas 6)

Leerjaar 6

Thema 1

Word maar gauw weer beter

Colofon

Lidwina Solognier-Lamper (projectleider)
Mirella Wijngaarden
Laura Tonk
Marion Lopez
Wiljan Megens

Met dank aan:

Colegio Conrado Coronel, Colegio San Hose, Frans Teunissen, Aurita Arends,
Magriet Pourier, Merle Sint Jago

Uitgegeven door afdeling Curriculum, Directie Onderwijs Aruba

Opdrachtgever: Proyecto Scol Multilingual (PSML)

Handboek NVT**Word maar gauw weer beter**

Dit handboek van thema 1 'Word maar gauw weer beter' is onderdeel van het 'Handboek NVT', een aanpassing van de methode Taalleerland voor het vak Nederlands in het Arubaanse onderwijs klas 3-6.

Naast de methode is er een Handboek geschreven met de onderdelen: woordenschat, luisteren en spreken, leesbegrip, stellen, taalbeschouwing en spelling. Daarnaast wordt er in de lessen tijd ingeruimd voor lezen.

De aanpassing betreft onder andere het aantal lessen in verband met de beschikbare lestijd voor het Nederlands in de Scol Multilingual. Bij deze aanpassing is rekening gehouden met het feit dat de leerlingen in de moedertaalmethode 'Festival di Idioma' de taalvaardigheden zullen leren waarop het onderwijs in het Nederlands aansluit.

Andere aanpassingen zijn er met betrekking tot de context: aanpassing aan de Arubaanse context of een verduidelijking van de context met behulp van beelden. Ook komen taalverschillen Papiamentu – Nederlands aan bod in de desbetreffende lesuitwerkingen, bijvoorbeeld bij verschil in woord- of zinsbouw.

Veel taalplezier!

De projectgroep.

Inhoud Handboek NVT thema 1

Colofon	2
Inhoudsopgave	5
Thema-inleiding	7
Overzicht lesdoelen	8
Lessen	11 - 97

Bijlagen

- Toetsbladen thema 1
- Controle toets dictee thema 1
- Alfabetische woordenlijst thema 1
- Spellinghulp

Thema 1

Word maar gauw beter

Word maar gauw weer beter

Het thema 'ziek zijn en beter worden' is al eerder aan de orde geweest. Maar het blijft een boeiend onderwerp, waaraan steeds weer nieuwe facetten te ontdekken zijn.

Zo wordt er onder andere aandacht besteed aan enkele historische aspecten: de pest en kwakzalvers. Verder komt het gebruik van kruiden ook aan de orde.

Er worden enkele ziektes en kwalen beschreven zoals de griep, de mazelen, stotteren en slissen. Ook lezen de leerlingen een tekst over de samenstelling van bloed.

Het verschijnsel schoolziekte ontbreekt uiteraard niet, evenmin als merkwaardige ziektes als oorknorp, tongklep en wangklets ...

Onze taal kent erg veel uitdrukkingen met betrekking tot het menselijk lichaam. Hieraan wordt tijdens de lessen Taalbeschouwing aandacht besteed. Ten slotte wordt er in dit thema voor het eerst een aantal toneelscènes aangeboden.

Ieder thema bestaat uit 20 lessen. De lessen 1-4, 6-9, 11-14 zijn taallessen, waarin het lezen van teksten is geïntegreerd; de lessen 5, 10 en 15 zijn spellinglessen; lessen 16/17 zijn toetslessen; lessen 18/19 zijn herhalings-/verdiepingslessen; in les 20 wordt het thema afgesloten.

De leerlingen beheersen aan het eind van thema 1 de volgende taalvaardigheden:

Woordenschat

- het passief en actief kennen van de doelwoorden van thema 1;
- het herkennen van betekenisrelaties tussen de doelwoorden van thema 1.

Taalbeschouwing

- het koppelen van synoniemen en nuanceverschillen in de betekenis van synoniemen herkennen.

Leesbegrip

- inferenties maken met betrekking tot plaats en tijd.

Spelling

- de leerlingen oefenen hun auditief geheugen en schrijven een aantal zinnen en woorden uit al bekende spellingscategorieën.

Didactische tips

Aan het eind van een les staan soms didactische tips. Hierin worden meestal voor leerlingen onbekende woorden aangegeven. Om deze woorden duidelijk te maken, kunt u te werk gaan volgens de methode die de woordenschatlessen gebruiken.

Een andere tip is om andere woordleerstrategieën te gebruiken:

- langere woorden splitsen in woorden die wel bekend zijn;
- gelijkenis zoeken in woorden in andere talen (Papiamentu, Engels, Spaans);
- een vertaling naar het woord in het Papiamentu.

Didactische tips kunnen ook tips geven met betrekking tot het bereiken van andere doelen in de lessen.

Overzicht lesdoelen		
Week 1		
Les 1	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de allergie, de uitslag, het dieet, diabetes, toenemende kans op, het suikergehalte</i> .
	Luisteren en	- De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Word maar gauw weer beter'. - De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal.
Les 2	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>zogenaamd, schoolziek, werkelijk, leerplichtig, de menigte, de omstanders</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het onderscheiden van feiten, meningen en argumenten. - De leerlingen oefenen hoe ze het waarom van een nieuwe alinea in een fictionele tekst kunnen aangeven.
Les 3	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de herberg, de koetsier en de kwakzalver</i> , (Ze hoeven deze woorden echter niet te kennen) - de leerlingen herhalen hun woordenschatwoorden <i>zogenaamd, schoolziek, werkelijk, leerplichtig, de menigte, de omstanders</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -ier, -(e)ling, -ij en -sel. - De leerlingen oefenen het doorzien van het woordvormingsprincipe bij afleiding door middel van achtervoegsels.
Les 4	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>bestrijden, chemisch, natuurlijk, scheikunde, het mengsel, de ingrediënten en het laboratorium</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het onderscheiden van feiten, meningen en argumenten. - De leerlingen oefenen hoe ze het waarom van een nieuwe alinea-indeling bij een verhaal en een toneelstuk kunnen aangeven.
Les 5	Spelling	- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm in zinnen met één of twee werkwoordsvormen. - De leerlingen oefenen het veranderen van het 'wanneerdeel' als de tijd verandert. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie. (kijkweetwoorden)
Week 2		
Les 6	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>nuchter, onder invloed zijn, alcoholisch, stomdronken, overmatig gebruik en de ontwenningsskuur</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen een aantal uitdrukkingen met betrekking tot het menselijk lichaam. - De leerlingen oefenen het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.
Les 7	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de reuma, het gewricht, stram, ontstoken, de vergroeiing</i> .
	Stellen	- De leerlingen oefenen het schrijven van een tweede scène van een toneelstuk. - De leerlingen oefenen het uitvoeren van speelse stelopdrachten.
Les 8	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>besmetten, het gebruik, de kenmerken, nuttig, de ontsteking, de slijmvliezen</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het activeren van voorkennis, het formuleren van verwachtingen en het naderhand zo nodig bijstellen met betrekking tot een zakelijke tekst. - De leerlingen oefenen het onderzoeken van objecten op kenmerken.
Les 9	Woordenschat	- De leerlingen herhalen hun woordenschatwoorden <i>besmetten, het gebruik, de kenmerken, nuttig, de ontsteking, de slijmvliezen</i> .
	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -arm, -rijk, -loos en -vrij. - De leerlingen oefenen het verklaren van de betekenis van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen.
Les 10	Spelling	- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie. (kijkweetwoorden) - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ei of ij. (kijkweetwoorden)

Thema 1

Word maar gauw beter

Week 3		
Les 11	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>gokken, verslaafd, het pepmiddel, de cafeïne, opwekkend</i> en <i>energie</i> .
	Luisteren en Spreken	- De leerlingen discussiëren in groepjes over een plan om tv-verslaving onder kinderen te bestrijden. - De leerlingen bedenken in groepjes een plan om tv-verslaving onder kinderen te bestrijden.
Les 12	Woordenschat	- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden <i>de behandeling, de genezing, het slachtoffer, uitsterven</i> .
	Leesbegrip	- De leerlingen oefenen het activeren van voorkennis, het oproepen van verwachtingen en het naderhand zo nodig bijstellen bij een zakelijke tekst. - De leerlingen oefenen het onderzoeken van objecten op kenmerken.
Les 13	Taalbeschouwing	- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -arm, -rijk, -loos en -vrij. - De leerlingen oefenen het kunnen vinden van de betekenis van moeilijke woorden door het toepassen van de volgende regels: Ik lees vooruit, ik lees terug, ik splits het lange woord.
Les 14	Stellen	- De leerlingen oefenen het schrijven van dialogen.
Les 15	Spelling	- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel. - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>ei</i> of <i>ij</i> . (kijkweetwoorden) - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>i</i> of <i>ie</i> . (kijkweetwoorden)
Week 4		
Les 16/17	Diagn. toets	
	Spelling	- op de juiste manier de persoonsvormen en andere werkwoordsvormen schrijven - het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>i</i> of <i>ie</i> - het schrijven van meerlettergrepige woorden met <i>ij</i> of <i>ei</i>
	Stellen	- een dialoog schrijven
	Taalbeschouwing	- het verklaren van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen en zelf dergelijke woorden gebruiken
	Leesbegrip	- het waarom van een nieuwe alinea in een verhaal aangeven
	Woordenschat	- de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen - de betekenisrelaties tussen de woorden van Woordclusters beheersen
Les 18/19	Herh./verdieping	
	Spelling	- getoetste doelen
	Leesbegrip	- getoetste doel
	Taalbeschouwing	- getoetste doelen
	Woordenschat	- getoetste doel
	Verdieping	- een aantal doelen dat bij de lessen Taalbeschouwing aan de orde is gekomen
Les 20	Thema-afsluiting	- De leerlingen passen de doelwoorden van het thema toe. - De leerlingen oefenen het schrijven van verhaaltjes en gedichtjes met komische wendingen.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de allergie, de uitslag, het dieet, diabetes, toenemende kans op, het suikergehalte**.
- De leerlingen praten met elkaar over het thema 'Word maar gauw weer beter'.
- De leerlingen luisteren naar en reageren op een voorgelezen verhaal.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordcluster 1
- Woordweb 4, Woordcluster 4 (groep 8, thema 10 'Begin er maar niet aan')

Individueel

- Taalleesboek 4, bladzijde 95
- Werkboek 1, bladzijde 1 t/m 4

Vorbereiding

- U zorgt voor verpakkingen van een aantal etenswaren.
- U zet het filmpje '1 minuutje natuur; allergisch zijn' klaar:
<http://www.schooltv.nl/video/allergisch-zijn-1-minuutje-natuur/>.
- U legt de klassikale kaart 'Gespreksregels' klaar.

Betekenis van woorden

de allergie:	Als je een allergie hebt, kan je lichaam ergens niet tegen. Je kunt bijvoorbeeld een allergie hebben voor aardbeien. Dan krijg je er bijvoorbeeld bultjes van, of jeuk of je ogen zwellen op.
de uitslag:	Uitslag, dat zijn bultjes of vlekken op je huid. Sommige mensen krijgen uitslag als ze bijvoorbeeld aardbeien of pinda's eten of als ze bepaalde medicijnen of make-up gebruiken.
het dieet:	Als je op dieet bent, eet je andere dingen dan normaal. Je mag bepaalde dingen niet eten en andere dingen weer wel, omdat je ziek bent of te dik.
diabetes:	Diabetes of suikerziekte is een ziekte waarbij je teveel suiker in je bloed hebt. Je lichaam kan dan het suikergehalte in je bloed niet meer zelf regelen.
toenemende kans op:	Als er sprake is van een toenemende kans op iets, wordt de kans dat iets gebeurt groter.
het suikergehalte:	Het suikergehalte is het percentage suiker dat in een product zit. Bijvoorbeeld het suikergehalte van deze frisdrank is 20%. Dat is een hoog suikergehalte.

Start**5**

U leest hardop de ingrediënten op een aantal meegebrachte verpakkingen van etenswaren. Als blijkt dat er een stof inzit die u niet mag hebben, legt u het pak weg en zegt daarbij bijvoorbeeld:

Woordcluster 1, Luisteren en Spreken 1

Woordcluster 4 (gr.8, th.10)

“Dat mag ik niet hebben.” Of “Oh, nee, dan krijg ik overal bultjes.”
Of “Daar krijg ik jeuk van.” Of “Hè hè, eindelijk iets dat ik mag hebben.”

Daarna start u het filmpje over ‘1 minuutje natuur; allergisch zijn’
(<http://www.schooltv.nl/video/allergisch-zijn-1-minuutje-natuur/>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1

15

U laat de leerlingen Woordweb 1 en Woordweb 4 zien en legt de woorden van de Woordwebben uit. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij de Woordwebben. U kijkt vervolgens de klas wanhopig aan en u zegt:

“Moeten jullie nou zien, ik mag bijna niks meer eten, want ik heb een **allergie**.

Als je een **allergie** hebt, kan je lichaam niet tegen bepaalde stoffen. Je huid of je tong ziet er dan anders uit: met bultjes, rode puntjes of heeft een andere kleur. Je kunt ook hoofdpijn krijgen. Ik kan bijvoorbeeld niet tegen pinda's. Ik ben **allergisch** voor pinda's. Als ik pinda's eet krijg ik overal **uitslag** op mijn huid.

Als je **uitslag** hebt, ziet je huid of je tong er heel anders uit dan normaal. Sommige mensen krijgen **uitslag** van aardbeien. Ze krijgen dan overal rode puntjes of bultjes op hun huid, omdat ze **allergisch** zijn voor aardbeien. Ik krijg bultjes van pinda's. Om **uitslag** te voorkomen is het beter om de aardbeien of de pinda's of waar je dan ook maar **allergisch** voor bent, niet te eten.

Als je volgens bepaalde regels moet eten, noem je dat een **dieet**. Een **dieet** geeft aan wat je wel en niet mag eten. Je kunt een **dieet** volgen omdat je een **allergie** voor iets hebt, maar bijvoorbeeld ook om af te slanken. Mijn **dieet** is dus eten zonder pinda's, vanwege mijn **allergie** en daardoor krijg ik geen **uitslag** meer.

Mensen die suikerziekte hebben moeten ook een **dieet** volgen. Suikerziekte wordt ook wel **diabetes** genoemd. **Diabetes** is een ziekte waarbij je teveel suiker in je bloed hebt. Als je te veel en te vet eet, veel snoep eet en veel frisdrank drinkt heb je een **toenemende kans** dat je **diabetes** krijgt. Als er

sprake is van een **toenemende kans op** iets, wordt de kans dat het gebeurt steeds groter. Snoep en veel frisdranken hebben een hoog **suikergehalte**. Het **suikergehalte** is het percentage suiker dat in een product zit. Soms helpt een vermageringsdieet.

Sommige mensen moeten bij zichzelf elke dag een klein beetje insuline inspuiten. Dan krijgt de cel voor een aantal uren weer energie. Mensen met **diabetes** hebben meer kans op het krijgen van hartziekten en hebben dus een **toenemende kans** dat ze eerder doodgaan.”

U stelt de volgende vragen:

- “Ken je iemand met een **allergie**? Waarvoor is hij/zij allergisch? Waar heeft hij/zij last van?”
- Ken je iemand die **diabetes** heeft? Waar heeft hij/zij last van? Wat moet hij/zij doen?”
- Ken je iemand die een **dieet** moet volgen? Waarom? Wat mag hij/zij niet eten?”
- Waar kun je allergisch voor zijn?”
- Waar kun je last van hebben bij een **allergie**?”
- Wat kun je er aan doen om minder last te hebben van een **allergie**?”
- Wat kun je er aan doen om geen **diabetes** te krijgen?”

U maakt samen met de leerlingen opdracht 1, op bladzijde 1 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2

15

U leest het volgende verhaal voor:

Uit het dagboek van Kristy.

Woensdag 13 maart.

Vandaag ben ik weer bij de huisdokter geweest. De rode vlekken zijn nog steeds niet weg. De zalfjes hebben dus niet geholpen.

Daarom moest ik opnieuw onderzocht worden. Mama werd boos toen de huisarts mij alweer een zalfje wilde geven. Ze zei dat 't niets hielp en wou weten of het misschien door 't eten kwam. De dokter gaf ons een telefoonnummer van een speciale dokter die in het ziekenhuis werkt. Daar moesten we dan een afspraak mee gaan maken.

Maandag 18 maart.

Vanmorgen hebben de kinderen uit de klas me weer gepest. Ze zeggen steeds dat ik vlekken heb, omdat ik me niet goed was. Ik vind het stom dat ze zoiets zeggen.

Donderdag 21 maart.

De juffrouw vertelde vandaag dat er volgende week een nieuw meisje bij ons in de klas komt. Ze krijgt de lege plaats naast mij, want ik zit alleen. Ik hoop maar, dat ze niet met de andere kinderen mee gaat pesten! Ze vindt het vast erg, om bij iemand te zitten die er zo raar uitziet.

Dinsdag 26 maart

Het nieuwe meisje heet Marloes en ik vind haar leuk. Ze doet niet gemeen over mijn vlekken, want haar broertje heeft die ook gehad. Nu hij geen tomaten meer eet, zijn ze weg. Toen ik thuis kwam, heb ik het meteen aan mama verteld. Morgen gaat ze naar de moeder van Marloes om erover te praten. Misschien mag ik ook wel geen tomaten eten of zo.

Donderdag 25 maart

Gisteren ben ik met mama bij de dokter in het ziekenhuis geweest. Ik kreeg allemaal prikjes op mijn rug. Dat viel best mee. Toen de dokter een tijdje later naar mijn rug kwam kijken, zei hij, dat ik geen chocolade, geen eieren en geen noten meer mag eten. En melk mag ik ook niet hebben. Dat kon hij zien, omdat bij sommige prikjes dikke bultjes waren gekomen.

Vrijdag 10 mei

Ik vind het stom, dat er zoveel is, wat ik niet meer mag hebben. Maar mama zegt, dat er nog genoeg overblijft om lekker te eten. Het heeft al geholpen want de meeste vlekjes zijn nu weg. We moeten van de juf allemaal een spreekbeurt houden. Marloes en ik doen het samen. We willen vertellen waarom ik veel niet mag eten. Dan begrijpen de andere kinderen misschien wat er met me aan de hand is.

M. v.d. Maas-Denessen

U stelt de leerlingen de volgende vragen:

- “Wat vind je van het verhaal? Kun je uitleggen waarom je dat vindt?”
- Wat vind je van de kinderen uit haar klas die haar gepest hebben?
- Kristy kan niet tegen bepaald voedsel. Wie weet hoe dat heet?” (**allergie**)
- “Hoe ziet het eruit als je een **allergie** hebt?” (bijvoorbeeld **uitslag**)
- “Wat kun je er tegen doen?” (bijvoorbeeld **dieet**)

De leerlingen maken de opdrachten 2, 3, en 4 op bladzijde 2, 3 en 4 van het Werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U loopt de antwoorden stuk voor stuk na en u laat een aantal leerlingen hun antwoorden voorlezen van opdracht 3 en u bespreekt de antwoorden. U vertelt dat er verschillende antwoorden mogelijk zijn.

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek blz. 1 t/m 4

1

1 Laura

2 Omar

3 Eliza

2

1 tandarts

4 gynaecoloog (arts voor vrouwen)

2 oogarts

5 dierenarts

3 keel-, neus- en oorarts

6 kinderarts

3

De antwoorden kunnen verschillen per leerling.

1 *geen vet, geen suiker, wel bijvoorbeeld een naam van een bestaand dieet*

2 *geen fruit, wel vitaminepillen en vitaminedrankjes*

4.1

met lijnen verbonden: suikerziekte – diabetes

suikergehalte – percentage suiker

overmatig gebruik – teveel van iets eten of drinken

toenemende kans – groter risico

4.2

1 *suikergehalte*

3 *toenemende kans*

2 *overmatig gebruik*

4 *diabetes*

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **zogenaamd, schoolziek, werkelijk, leerplichtig, de menigte, de omstanders**.
- De leerlingen oefenen het onderscheiden van feiten, meningen en argumenten.
- De leerlingen oefenen hoe ze het waarom van een nieuwe alinea in een fictionele tekst kunnen aangeven.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1
- Woordweb 2, Woordcluster 2

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 5 t/m 7
- Taalleesboek 4, bladzijde 96 t/m 98
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zorgt voor een spuit en een doktersjasje (bijvoorbeeld een wit overhemd).
- U legt post-it's en een zwarte stift klaar. U schrijft op een post-it het woord 'leerplichtig' en plakt dit bij het Woordweb.
- U legt drie stroken papier van ongeveer 20 bij 40 cm. klaar. Hierop schrijft u de woorden 'feit', 'mening', 'argument'.

Betekenis van woorden

zogenaamd:	Zogenaamd zeg je als je iets speelt. Het is niet echt zo. Wij zijn zogenaamd zusjes; wij spelen dat we zusjes zijn maar dat zijn we niet echt.
schoolziek:	Als je schoolziek bent, doe je net of je ziek bent. Want je hoopt dat je niet naar school hoeft.
werkelijk:	Als iets werkelijk is, bestaat het echt of is het echt gebeurd.
leerplichtig:	Als je leerplichtig bent, heb je een leeftijd waarop je volgens de wet verplicht bent om naar school te gaan. Op Aruba is er leerplicht voor kinderen tussen de vier en zestien jaar.
de menigte:	Een menigte is: een heleboel mensen bij elkaar.
de omstanders:	Omstanders zijn mensen die ergens bij of omheen staan. Bijvoorbeeld als er een ongeluk is gebeurd.

Start**5**

U spreekt met een leerling af om straks de rol van dokter te spelen die u een spuitje komt geven. U gaat er vervolgens moe en ziek bij zitten en overdrijft door te steunen en te kreunen en te vertellen waar u allemaal last van hebt. Dan komt de 'dokter' binnen met een spuit en zegt iets in de trant van:

"Ik geef u een spuitje en dan bent u zo weer beter."

Op dat moment springt u op en vertelt paniekerig dat u niet echt ziek bent en dat u geen spuitje hoeft.

Kern – Instructie 1

15

U bedankt de leerling voor de medewerking en u vertelt:

“Ik was niet echt ziek hè? Ik was **zogenaamd** ziek, ik deed alsof ik ziek was. Want toen de dokter binnenkwam, was alles over. Sommige kinderen zijn **zogenaamd** ziek als ze geen zin hebben om naar school te gaan. Dat noem je **schoolziek**. Als je **schoolziek** bent, ben je alleen ziek voor school. Je hebt dan geen zin in school of je wordt veel gepest of je bent te zenuwachtig voor een toets. Je kunt dus **zogenaamd** ziek zijn of **schoolziek**, maar je kunt natuurlijk ook **werkelijk** ziek zijn.

Als je **werkelijk** ziek bent, ben je echt ziek. Dan heb je bijv. buikpijn of koorts. Als je **werkelijk** ziek bent, moet je eerst beter worden voor je weer naar school komt. Want je bent immers verplicht om naar school te gaan. Als je **leerplichtig** bent, heb je een leeftijd waarop je volgens de wet verplicht bent om naar school te gaan. Op Aruba is er **leerplicht** voor kinderen tussen de vier en zestien jaar. Daarom zitten we ook met z'n allen in deze klas.”

Daarna vraagt u of alle kinderen die **leerplichtig** zijn voor de klas willen komen staan. En u laat ze vervolgens een ‘wave’ doen. U bedankt de leerlingen en laat ze weer zitten. U vertelt:

“Het leek net of we in een vol stadion waren! In het echt is de **menigte** natuurlijk veel groter. Met een **menigte** bedoel ik al die mensen bij elkaar, samen vormen ze een **menigte**. Ook op straat zie je wel eens een **menigte**. Als de carnavalsparade langs komt, staat er een **menigte** te kijken of als er een beroemde zanger of filmster ergens verschijnt.

Op televisie zie je soms een **menigte** die protesteert tegen iets. Als een **menigte** niet zo groot is, bijvoorbeeld een groep mensen die bij een ongeluk staan te kijken, noem je die mensen **omstanders**. **Omstanders** zijn dus mensen die bij een gebeurtenis eromheen staan, bijvoorbeeld bij een ruzie op school of bij een ongeluk op straat. Als je goed naar het woord ‘**omstanders**’ kijkt, zie je de woorden ‘om’ en ‘staan’ erin verstopt.”

U laat de leerlingen Woordweb 2 zien. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij het Woordweb.

U kunt de volgende vragen stellen over het Woordweb:

- “Iedereen is wel eens ziek geweest. Wie van jullie kan zich nog herinneren of hij **werkelijk** ziek was?” (U kunt hier ook een extra Woordweb maken over ‘ziek zijn’.)
- “Wat voelde je? Hoe lang was je ziek? Was het vervelend?”
- Wie van jullie is wel eens **schoolziek** geweest?
- Wat voelde je? Was het vervelend?
- Wie van jullie doet wel eens iets **zogenaamd**?
- Wat doe je dan? Waarom doe je dat dan?
- Wat vinden jullie ervan dat er **leerplicht** op Aruba is?
- Waarom vind je dat?
- Hebben jullie wel eens in een **menigte** gestaan?
- Hoe was dat?
- Wat vinden jullie ervan als er veel **omstanders** zijn bij een ongeluk?”

U bespreekt de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 5 t/m 7 van het Werkboek met de leerlingen.

De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig.

Samen met de leerlingen kijkt u de opdrachten na.

Kern – Instructie 2

20

U leest samen met de leerlingen het verhaal ‘Schoolziek’ op bladzijde 96 van het Taalleesboek en maakt met de leerlingen opdracht 1. U herhaalt de begrippen **feit**, **mening**, **argument** nog eens en tevens hun betekenissen.

U stelt de leerlingen de volgende vragen:

- “Welk **argument** gebruikt Alexander in regel 6 en 7?” (Anders kun je wel altijd zogenaamd ziek zijn.)
- “Kun jij nog een ander **argument** bedenken?”
- Heeft de schrijver van de tekst ‘Schoolziek’ ook zijn eigen **mening** opgeschreven?”

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

Wat waar is en gecontroleerd kan worden.

Wat je ervan vindt.

Waarom je dat vindt.

U laat vervolgens de drie stroken papier met de woorden ‘feit’, ‘mening’ en ‘argument’ erop zien en vraagt wie de stroken achter de goede zinnen kan hangen. De klas controleert of de woorden op de goede plaats hangen.

U geeft de leerlingen de opdracht om de tekst ‘Een vreemde dokter’ bij opdracht 2.1 te lezen. Daarna stelt u de volgende vragen:

- “Wat is het voor soort tekst?” (een verhaal)
- “In hoeveel alinea’s is dit verhaal verdeeld?” (drie alinea’s)
- “Hoe weet je dat?” (Dat kun je zien aan de stukjes witregel aan het einde van een alinea en het inspringen van een nieuwe alinea.)
- “Wanneer begint er in een verhaal een nieuwe alinea?”

De antwoorden op de laatste vraag schrijft u op het bord:

- **andere persoon**
- **andere plaats**
- **andere tijd**
- **andere gebeurtenis**

Hierna vraagt u:

“Waarom begint bij regel 3 een nieuwe alinea?” (omdat er iets op een andere plaats gebeurt)

De leerlingen werken vervolgens verder aan de opdrachten van 2.1 t/m 2.4. U bespreekt de opdrachten samen met de leerlingen.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 6, bladzijde 98 t/m 100.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U vraagt welke tekst de leerlingen het leukst vonden en waarom. U laat een leerling vertellen wat hij of zij geleerd heeft. Eventueel kan een andere leerling dit aanvullen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 96 t/m 98

1

1 = M, 2 = F, 3 = F, 4 = M/A, 5 = F

2.1

a als er een andere persoon bij komt

d als er iets op een andere plaats gebeurt

e als er iets op een andere tijd gebeurt

f als er iets heel anders gebeurt

2.2

omdat er iets op een andere tijd gebeurt

2.3

eigen mening en argument

2.4

eigen titel

Werkboek blz. 5 t/m 7

1

2 zogenaamd

5 zogenaamd

3 werkelijk

6 werkelijk

4 zogenaamd

7 zogenaamd

2.1

eigen tekst

2.2

schoenen, lamp, zogenaamd

3

De antwoorden kunnen verschillen per leerling.

4

menigte (groen): Een grote groep mensen die samen demonstreert.

Een grote groep mensen die op Koningsdag feest viert.

omstanders (blauw): Een groep mensen die om een muzikant in de straat staat.

Een groep leerlingen die naar een vechtpartij kijkt.

Extra opdrachten

Taalleesboek blz. 98 t/m 100

3.1

1 *Alinea 1 begint met 'Bij herberg' op regel 1.*

2 *Alinea 2 begint met 'Opeens stapt' op regel 7.*

3 *Alinea 3 begint met 'De herbergier' op regel 13.*

3.2

1 *Bij alinea 2, omdat er een andere persoon bij komt.*

2 *Bij alinea 3, omdat er een andere persoon bij komt.*

4

1 *Minimaal vijf (drie hoofdpersonen en minstens twee omstanders).*

2 *Kwakzalver (man), Harmen (boerenknecht), herbergier.*

3 *eigen titel*

5

eigen mening en argument

6

eigen tekening van de kwakzalver

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **herberg, koetsier** en **kwakzalver**. (Ze hoeven deze woorden echter niet te kennen.)
- De leerlingen herhalen hun woordenschatwoorden **zogenaamd, schoolziek, werkelijk, leerplichtig, de menigte, de omstanders**.
- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -ier, -(e)ling, -ij en -sel.
- De leerlingen oefenen het doorzien van het woordvormingsprincipe bij afleiding door middel van achtervoegsels.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 1, Woordspoor 1
- Woordweb 2, Woordcluster 2

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 8
- Taalleesboek 4, bladzijde 101 t/m 103
- Taalschrift

Betekenis van woorden

herberg:	Een herberg was vroeger de naam voor een klein hotel. Mensen die op reis waren konden er eten en slapen.
koetsier:	Een koetsier zit vóór op een koets. Hij bestuurt de paarden.
kwakzalver:	Een kwakzalver is iemand die doet alsof hij dokter is, terwijl hij geen doktersdiploma heeft.

Start**5**

U zegt:

“In deze les gaan jullie opdrachten maken over woorddelen die je achter een woord plakt. Bijvoorbeeld achter ‘winkel’ kun je -ier zetten en dan krijg je ‘winkelier’. Wat is een winkelier?” (Een winkelier is iemand die een winkel heeft.)

“En achter ‘bakker’ kun je -ij zetten en dan krijg je ‘bakkerij’. Wat is een bakkerij?” (Een bakkerij is een plaats waar brood wordt gebakken.) Zo kun je ook achter ‘herberg’ -ier zetten en dan krijg je ‘herbergier’. En achter ‘kwakzalver’ kun je -ij zetten en dan krijg je ‘kwakzalverij’. Voordat we verder gaan met het plakken van woorddelen achter woorden, zal ik jullie eerst even vertellen wat deze twee vreemde woorden nu eigenlijk betekenen. Of weten jullie het al?”

Kern – Instructie 1

15

U vertelt:

“Zo’n paar honderd jaar geleden reisden mensen op Aruba en in de rest van de wereld ook al van de ene plaats naar de andere. Maar niet met een vliegtuig of auto, maar met een koets, paard, ezel of gewoon lopend. Dus je kunt je wel voorstellen dat het reizen toen heel wat langer duurde. Dus moest er ’s avonds ergens gestopt worden om te overnachten. Dat deden ze dan in een **herberg**. Een **herberg** was een klein hotel, waar de mensen konden eten en slapen. Allerlei mensen zag je in zo’n **herberg**. Oude, jonge, vriendelijke, boze, eerlijke, maar ook oneerlijke mensen. Een voorbeeld van zo’n oneerlijke persoon was een **kwakzalver**. Een **kwakzalver** was iemand die deed alsof hij dokter was, terwijl hij daar geen doktersdiploma voor had. De **kwakzalver** verkocht zieke mensen zijn eigen gemaakte drankjes en zalfjes. Maar die hielpen niet altijd...”

U bespreekt de opdracht op bladzijde 8 van het Werkboek met de leerlingen.

De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig.

Samen met de leerlingen kijkt u de opdrachten na.

Kern – Instructie 2

20

U licht de opdrachten 1 t/m 4 op bladzijde 101 t/m 103 van het Taalleesboek toe. U laat zien welke achtervoegsels in de opdrachten naar voren komen en u verzamelt ze met enkele voorbeelden op het bord:

woord + woorddeel -ier	bv herberg - herbergier
	vliegen - vliegenier
woord + woorddeel -(e)ling	bv slap - slappeling
	wandelen - wandeling
woord + woorddeel -ij	bv kwakzalver - kwakzalverij
woord + woorddeel -sel	bv smeren - smeersel

U laat leerlingen onderzoeken aan welke woordsoorten de achtervoegsels geplakt worden (zelfstandige naamwoorden, werkwoorden en bijvoeglijke naamwoorden). Bij de werkwoorden is het soms het hele werkwoord, zoals bij vliegen-ier of een vorm van het werkwoord zoals bij smear(ik-vorm)-sel. U probeert de leerlingen vragenderwijs te laten ontdekken wat het verschil is tussen het woordvormingsprocédé bij ‘vliegenier’ en ‘smeersel’.

De leerlingen maken de opdrachten zelfstandig.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 1 t/m 4 van het Taalleesboek. Hierbij is het belangrijk steeds na te gaan of de betekenis van de gegeven en gemaakte woorden duidelijk is. U kunt dit doen door bij minder bekende woorden een omschrijving van de betekenis te geven of door een voorbeeldzin met het betreffende woord te (laten) noemen.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 5 t/m 7, bladzijde 104 en 105.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Speel het spel 'Geef je zin door'. U fluistert een zin in het oor van het eerste kind, bijvoorbeeld 'De **kwakzalver** verkoopt zijn smeersel voor de **herberg**'. De leerling fluistert de zin in het oor van de volgende leerling, dit gaat net zolang door tot de zin de hele kring rond is geweest. Aan het eind van de kring wordt gecontroleerd of de zin goed is doorgegeven. Als de zin niet overeenkomt, dient u de kring terug te lopen om te kijken waar het mis ging. Herhaal tot slot de betekenissen van de nieuwe woorden.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 101 t/m 104

1

<i>(herberg - herbergier)</i>	<i>avontuur - avonturier</i>
<i>winkel - winkelier</i>	<i>koets - koetsier</i>
<i>tuin - tuinier</i>	<i>kruiden - kruidenier</i>

2.1

Een dorpeling woont in een dorp.

Een stedeling woont in een stad.

2.2

<i>(westen - westerling)</i>	<i>slap - slappeling</i>
<i>ellende - ellendeling</i>	<i>vreemd - vreemdeling</i>
<i>stom - stommeling</i>	<i>nieuw - nieuweling</i>

3.1

Een kwakzalver beweert dat hij dokter is.

3.2

<i>(kwakzalver - kwakzalverij)</i>	<i>slager - slagerij</i>
<i>bakker - bakkerij</i>	<i>knoeier - knoeierij</i>
<i>wasser - wasserij</i>	<i>bedelaar - bedelarij</i>

4.1

Een smeersel is een zalf die je op een zere plek kunt smeren.

4.2

<i>(smeren - smeersel)</i>	<i>verzinnen - verzinsel</i>
<i>knippen - knipsel</i>	<i>voeden - voedsel</i>
<i>bakken - baksel</i>	<i>raden - raadsel</i>

Werkboek blz. 8

1

1 herberg

2 koetsier

3 kwakzalver

Extra opdrachten

Taallesboek blz. 104 en 105

5.1

beginning (beginsel)

visserij

sloperij

zuigeling (zuigerij)

mengeling, mengsel (mengerij)

vliegenier

wandeling

slijterij (slijtsel)

Opmerking:

De woorden tussen haakjes zijn (in een bepaalde context) mogelijk, maar te abstract voor klas 6 of zeer zeldzaam.

5.2

Eventueel de betekenis van een aantal woorden uit opdracht 5.1.

6

1 *Een verschoppeling is iemand die achteruit gezet of verstoten wordt.*

2 *Het werkwoord verschoppen. Dit betekent verstoten, verachten (letterlijk: wegschoppen).*

7

Bijvoorbeeld:

Die fanatiekeling schopt bij voetballen iedereen tegen de schenen.

Er waren maar een paar enthousiastelingen naar het concert gekomen.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **bestrijden, chemisch, natuurlijk, scheikunde, het mengsel, de ingrediënten** en **het laboratorium**.
- De leerlingen oefenen het onderscheiden van feiten, meningen en argumenten.
- De leerlingen oefenen hoe ze het waarom van een nieuwe alinea-indeling bij een verhaal en een toneelstuk kunnen aangeven.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordcluster 3
- Woordweb 5, Woordcluster 5 (groep 8, thema 7 'Wie is hier technisch?')

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 9 t/m 12
- Taallesboek 4, bladzijde 108 t/m 111
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zorgt voor lege verpakkingen van geneesmiddelen, zowel gewone als homeopathische.
- U zet het filmpje 'Hoe maak je een pil? Een pil als medicijn' klaar:
<http://www.schooltv.nl/video/hoe-maak-je-een-pil-een-pil-als-medicijn>.

Betekenis van woorden

bestrijden:	Als je iets bestrijdt probeer je er een eind aan te maken. Je kunt bijvoorbeeld een ziekte bestrijden.
natuurlijk:	Alles wat natuurlijk is, is door de natuur gemaakt, bijvoorbeeld hout. Wat door mensen is gemaakt is kunstmatig, bijvoorbeeld plastic.
chemisch:	Chemische producten zijn door mensen gemaakt met behulp van de scheikunde. Tegenover chemische producten staan natuurproducten. Polyester en plastic zijn chemische producten. Hout en wol zijn natuurproducten.
scheikunde:	Scheikunde of chemie is de wetenschap die onderzoekt hoe stoffen zijn samengesteld en wat er gebeurt als je ze met elkaar in contact brengt.
het mengsel:	Het mengsel is dat wat je krijgt als je stoffen met elkaar mengt. Deeg is bijvoorbeeld een mengsel van meel, boter en melk om brood of gebak van te bakken.
de ingrediënten:	De ingrediënten zijn bestanddelen van een mengsel of van een gerecht. De ingrediënten van cake zijn meel, boter, suiker en eieren.
het laboratorium:	Het laboratorium is een ruimte waar proeven worden gedaan. Er worden stoffen onderzocht, zoals urine en bloed. Ook worden er nieuwe stoffen gemaakt, zoals medicijnen.

Start	5
-------	---

U start de les vandaag met een Woordkast op het bord:

ziekten/klachten	geneesmiddelen
------------------	----------------

griep/koorts	... (pil)
hoesten	... (drankje)
misselijk	... (zetspil)
verkoudheid	... (spray)
waterpokken	... (poeder)
wratten	... (zalf)

drankje, pil, poeder, spray, zalf, zetspil

U zegt:

“Wij zijn allemaal wel eens ziek of hebben ergens last van. Als we ergens last van hebben noemen we dat klachten. Voor al die ziekten en klachten kun je geneesmiddelen gebruiken. Ik heb een aantal ziekten en klachten in een Woordkast gezet. Wie weet met welke geneesmiddelen we deze ziekten en klachten kunnen bestrijden?”

Nadat de Woordkast is ingevuld start u het filmpje ‘Hoe maak je een pil? Een pil als medicijn’. (<http://www.schooltv.nl/video/hoe-maak-je-een-pil-een-pil-als-medicijn>). Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U zegt:

“Geneesmiddelen moeten ervoor zorgen dat de mensen weer beter worden, dat de ziekte overgaat. Hiermee kun je ziekten en kwalen **bestrijden**. In **bestrijden** zit het woordje ‘strijd’, dus als je een ziekte gaat **bestrijden**, ga je er eigenlijk tegen vechten. En de pillen en drankjes zijn je wapens. Ze maken de bacteriën en virussen dood. Je hebt dan met succes de ziekte **bestreden**. Je kunt ook andere dingen **bestrijden**, bijvoorbeeld muskieten. Je probeert er dan voor te zorgen dat de muskieten doodgaan.

Vroeger zochten mensen naar geneeskrachtige kruiden. Daar maakten ze dan drankjes, zalfjes of pilletjes van. Dat noem je **natuurlijke** geneesmiddelen, want die kruiden komen in de natuur voor. Je kunt ze zo plukken. Vooral oudere mensen wisten veel deze **natuurlijke** geneeswijzen af.

Ook op Aruba deden de mensen dat. Vraag het maar eens aan jullie opa's of oma's.

Tegenwoordig worden de meeste geneesmiddelen **chemisch** gemaakt.

Chemisch betekent dat de stoffen die je beter moeten maken, in een **laboratorium** gemaakt worden met behulp van **scheikunde** of chemie.

Het **laboratorium** is een ruimte waar proeven worden gedaan. Er worden nieuwe stoffen uitgevonden, bijvoorbeeld nieuwe medicijnen. En in het **laboratorium** van een ziekenhuis worden stoffen onderzocht, zoals bloed en urine.

De wetenschap die onderzoekt hoe stoffen zijn samengesteld en wat er gebeurt als je ze met elkaar in contact brengt, heet **scheikunde**. Een ander woord voor **scheikunde** is chemie.

Dat maken van geneesmiddelen door middel van **scheikunde** of chemie is een heel ingewikkelde manier, maar als je de pillen en drankjes **chemisch** maakt kun je er heel veel van maken en hoef je niet op zoek naar kruiden. Het wordt daardoor ook goedkoper om geneesmiddelen te maken. De dokters schrijven bijna altijd **chemische** geneesmiddelen voor.

Maar er zijn mensen die dat niet vertrouwen en toch liever natuurlijke middelen gebruiken. Dat kan, want ook **natuurlijke** geneesmiddelen zijn te koop.

Je moet er natuurlijk niet teveel van slikken. Dat zou namelijk heel slecht voor je zijn.

In de bijsluiter staat altijd dat je goed moet opletten welke **ingrediënten** in een medicijn zitten. Als je **allergisch** bent voor een bepaald **ingrediënt**, of er gewoon niet tegen kunt, moet je een ander medicijn kiezen. Een **ingrediënt** is een bestanddeel van een stof. Een bestanddeel van brooddeeg is bijvoorbeeld meel. Een **ingrediënt** van dit geneesmiddel is bijvoorbeeld: (U leest een **ingrediënt** voor wat op de verpakking of bijsluiter vermeld staat.).

Alle **ingrediënten** samen vormen een **mengsel**. Het **mengsel** is dat wat je krijgt als je verschillende stofjes met elkaar mengt. Boter, suiker, eieren en meel vormen samen het **mengsel** waar je cake van bakt. Een geneesmiddel is een veel ingewikkelder **mengsel** van **ingrediënten** en heel wat minder lekker dan cake.”

U bekijkt samen met de leerlingen nog eens de verpakkingen van de geneesmiddelen en probeert samen vast te stellen of het om **chemische** of **natuurlijke** geneesmiddelen gaat. U gebruikt daarbij de woorden ‘**bestrijden**’, ‘**scheikunde**’, ‘**mengsel**’, ‘**ingrediënten**’ en ‘**laboratorium**’ waar het van toepassing is.

Vervolgens verwijst u naar Woordweb 3 en Woordweb 5. Verzamel samen met de leerlingen meer woorden die met het **bestrijden** van ziekten te maken hebben.

Bijvoorbeeld: het geneesmiddel, geneeskrachtig, de zalf, de pillen, enzovoort. Schrijf deze woorden op post-it's en plak ze bij de Woordwebben.

De leerlingen maken de bijbehorende opdrachten 1 t/m 5 op bladzijde 9 t/m 12 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“Iedereen in de klas is wel eens ziek geweest. Een ziekte **bestrijdt** je meestal met **chemische** of **natuurlijke** geneesmiddelen. Maar je kunt ook op andere manieren ziekten **bestrijden**. Wie kent er een andere manier? In de tekst die je zo dadelijk gaat lezen wordt een andere manier uitgelegd om iemand te genezen.”

U laat een leerling de tekst van opdracht 1.1 ‘Ziek zijn en beter worden’ op bladzijde 108 van het Taalleesboek voorlezen. Daarna doet u mondeling de opdrachten 1.2 t/m 1.4. U laat een leerling nog eens herhalen wat feiten, meningen en argumenten zijn.

U leest samen de tekst van opdracht 3.1 ‘Ziek: pech of geluk?’ op bladzijde 110 van het Taalleesboek. De leerlingen maken vervolgens de opdrachten 3.1 en 3.2 op bladzijde 111 van het Taalleesboek. (De opdrachten 3.1 en 3.2 komen namelijk in de toets voor, vandaar dat we deze eerst behandelen.)

U bespreekt de antwoorden samen met de leerlingen.

Extra: Indien u tijd over heeft kunt u de opdrachten 2.1 en 2.2 op bladzijde 109 en 110 van het Taalleesboek doen of de filmpjes over een moestuin bekijken.

U vertelt dat de verhalen van Tijn Uilenspiegel al heel oud zijn (500 jaar) en dat ze uit Duitsland komen. Tijn Uilenspiegel was een deugniet die allerlei streken uithaalde. De mensen moesten erg om hem lachen.

U geeft de leerlingen de opdracht om het toneelstuk over Tijn Uilenspiegel op bladzijde 109 en 110 van het Taalleesboek te lezen. Zo nodig licht u de tekst of woorden nader toe.

U zegt:

“Zoals we in opdracht 2.1 hebben gezien verschilt een tekst voor een toneelstuk van andere teksten die we kennen. In een toneelstuk komt veel gesproken tekst voor. Er wordt ook telkens aangegeven wie het zegt. Verder staan er in een toneelstuk aanwijzingen voor de spelers. In het toneelstuk van Tijn Uilenspiegel zijn die aanwijzingen schuingedrukt.”

U vervolgt:

“In het toneelstuk over Tijn Uilenspiegel komen allerlei scènes voor. Een toneelstuk wordt verdeeld in scènes. Het is net als bij een hoofdstuk van een boek, dat verdeeld is in alinea’s. Bij opdracht 2.1 staat een scène. Die scène speelt zich af op een marktplein en we lezen meteen al welke personen erin voorkomen. Een scène speelt zich af op een bepaalde plaats en tijd en er staat precies in wat de personen zeggen en doen.”

U doet samen met de leerlingen mondeling de opdrachten 2.1 en 2.2 op bladzijde 109 en 110 van het Taalleesboek.

Mocht u toch nog tijd over hebben, maar niet genoeg voor de opdrachten 2.1 en 2.2, kunt U ook samen met de leerlingen deze twee korte filmpjes eens bekijken: ‘Kruiden verbouwen in je eigen moestuin’. (<http://www.schooltv.nl/video/kruiden-verbouwen-in-je-eigen-moestuin>) en ‘Een eigen mini-moestuin’ (<http://www.schooltv.nl/video/een-eigen-mini-moestuin-een-moestuin-op-je-balkon>).

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4 en 5, bladzijde 112.

Afsluiting

5

U bespreekt de opdrachten en loopt de antwoorden stuk voor stuk door. U vraagt de leerlingen wat ze moeilijk vonden en waarom.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

het marktplein: Een marktplein is een open plek tussen gebouwen, waar tegels of straatstenen liggen en waar kraampjes staan waar je van alles kunt kopen.

de moestuin: Een moestuin is een tuin waarin groenten groeien.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taallesboek blz. 108 t/m 111

1.1

twee zelfgekozen feiten uit de tekst

1.2

Volgens hen zijn medicijnen gif. En gif kan niet goed zijn voor een mens.

1.3

eigen mening en argument

1.4

eigen mening en argument

2.1

Verschillen:

- *schuin gedrukte tekst*
- *gewone tekst*
- *voor sommige zinnen staan letters en dubbele punten*
- *er staat veel gesproken tekst in*
- *er staan woorden tussen haakjes*

3.1

drie alinea's

3.2

De tweede alinea begint op regel 4, omdat er iets op een andere tijd plaatsvindt.

De derde alinea begint op regel 6, omdat er iets op een andere tijd plaatsvindt.

Werkboek blz. 9 t/m 12

1

natuurlijk: wol, hout, kruiden

chemisch: plastic, waspoeder, aspirine

2

eigen tekst

3*1 natuurlijk**2 chemisch***4***in volgorde: laboratorium, chemie, mengsel, ingrediënten, ingrediënt, mengsel***5***appeltaart: 1 pond appels, 1 kilo meel, 1 zak suiker, 1 potje kaneel**rijst met kip: 1 hele kip, 1 zak rijst, 2 uien, 1 wortel**vissoep: 1 kilo vis, 1 pakje bouillonblokjes, 1 soepgroenten pakket*

*extra opdrachten**Taalleesboek blz. 112***4***1 Evelien**2 Er gebeurt elke dag wel iets bijzonders. En dat wil je niet missen.**3 eigen vondsten***5***drie zelfbedachte argumenten om niet naar school te gaan*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm in zinnen met één of twee werkwoordsvormen.
- De leerlingen oefenen het veranderen van het ‘wanneerdeel’ als de tijd verandert.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie. (kijkweetwoorden)

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 13 t/m 15
- Spellinghulp klas 6

Vorbereiding

- U kopieert de Spellinghulp achteraan in deze handleiding. Het is de bedoeling dat de leerlingen deze Spellinghulp gedurende het jaar bij zich houden.

Start**5****Stap 1** (herhaling)

U schrijft de volgende zin op het bord:

Floor heeft een nieuw T-shirt gekocht.

U bekijkt met de leerlingen hoeveel werkwoorden er in deze zin staan.

(2: heeft en gekocht) Vervolgens laat u de leerlingen vertellen hoe je de persoonsvorm vindt in deze zin. (met de tijdproef: de persoonsvorm verandert, als je de tijd van de zin verandert.)

U vraagt in welke tijd de zin staat. (tegenwoordige tijd)

U vraagt:

“Wie kan de zin in de verleden tijd zetten?”

U schrijft de zin in de verleden tijd op het bord:

Floor had een nieuw T-shirt gekocht.

Welk woord is veranderd en is dus de persoonsvorm in de eerste zin? (heeft-had)

Kern – Instructie 1**20****Stap 2**

Nu schrijft u op het bord:

Morgen koopt Floor een nieuw T-shirt.

U vraagt de leerlingen in deze zin de tijd te veranderen. U schrijft de veranderde zin op het bord.

Morgen kocht Floor een nieuw T-shirt.

U vraagt:

“Wat is er raar aan deze zin?”
(de combinatie van ‘morgen’ en ‘kocht’)

U zegt:

“Soms staan er woorden in de zin die vertellen wanneer iets gebeurt zoals morgen, gisteren, vorige week, een tijdje geleden, etcetera... Dat is het ‘wanneer-deel’ van de zin. De zin wordt raar als je alleen de persoonsvorm verandert in deze zinnen. Je moet dan ook het wanneerdeel veranderen.”

Dus in dit geval:

Gisteren kocht Floor een nieuw T-shirt.

Stap 3

U schrijft op het bord:

Ze ging vorige week met haar moeder naar de stad.

U vraagt de leerlingen de zin in een andere tijd te schrijven.

“Zit er een wanneer-deel in de zin?” (ja, vorige week)
“Dit moet je dus naast de persoonsvorm ook veranderen.
Wat wordt de nieuwe zin?”

U schrijft ook deze zin op het bord:

Ze gaat deze week met haar moeder naar de stad.

Wat is dus de persoonsvorm in de eerste zin? (ging)

Stap 4

U schrijft onderstaande drie zinnen op het bord. U geeft de leerlingen de opdracht de zinnen in een andere tijd op te schrijven in hun Taalschrift. Daarbij moeten ze ook ‘het wanneerdeel’ veranderen.

Gisteren deed ik er een half uur langer over.

Hij heeft er vandaag geen moeite mee.

Ze stond vorig jaar op de derde plaats.

U bespreekt de zinnen na. U vraagt steeds wat (op de grond van de tijdproef) de persoonsvorm is in de oorspronkelijke zinnen. (deed, heeft, stond)

De leerlingen gaan verder met oefening 1 tot en met 3 op bladzijde 13 van het Werkboek.

U sluit instructie 1 af met een korte samenvatting over de spellingsregels betreffende de persoonsvorm. U zegt:

- “Vandaag hebben jullie geleerd wat het ‘wanneer-deel’ is in een zin. We moeten behalve de persoonsvorm ook het wanneer-deel veranderen als we de zin van tijd laten veranderen.
- Waarom willen we zinnen van tijd laten veranderen?” (om de persoonsvorm te vinden)
- “Waarom is het belangrijk dat je weet wat de persoonsvorm is?” (omdat voor deze woorden andere spellingsregels gelden)
- “Welke spellingsregels hebben we tot nu toe geleerd voor het schrijven van de persoonsvorm?” (Hoor je bij een persoonsvorm een /t/-klank aan het einde, dan moet je het woord niet langer maken. Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ hoort, dan schrijf je een t, behalve bij had, deed en stond.)

Kern – Instructie 2

15

U vertelt dat er in de Nederlandse taal ook woorden bestaan waar GEEN spellingsregel voor is, maar die je gewoon uit je hoofd moet leren. Deze woorden noemen we ‘kijkweetwoorden’. Je moet deze woorden eerst aandachtig bekijken om ze goed te kunnen schrijven. En daarna heel veel oefenen.

Stap 1

U schrijft op het bord het woord:

bikini

U vertelt dat u vandaag gaat oefenen met woorden waar je de ‘ie’ hoort, maar de ‘i’ schrijft, zoals ‘bikini’. U vraagt of de leerlingen nog meer woorden kennen waar je de ‘ie’ hoort en de ‘i’ schrijft en noteert deze op het bord. (bijvoorbeeld: *dirigent, aline, gitaar, viool*, et cetera...)

Stap 2

De leerlingen nemen opdracht 4 in hun Werkboek voor zich op bladzijde 14. U leest het eerste rijtje van vier woorden (van boven naar beneden) hardop voor. De leerlingen bekijken deze woorden nauwkeurig. U wijst hierbij op de ‘i’ of ‘ie’ in de verschillende

woorden. Waar nodig licht u de betekenis toe. Als de overige rijtjes op dezelfde manier behandeld zijn, wordt de bladzijde in het Werkboek omgeslagen. U leest de woorden van het eerste rijtje in een rustig tempo voor. Als dit gebeurd is, schrijven de leerlingen alleen de woorden op waarin de /ie/-klank als i geschreven wordt. Vervolgens doet u hetzelfde met het tweede en derde rijtje woorden. De woordrijtjes in het Spellingboek worden opnieuw bekeken en de leerlingen controleren of de juiste woorden gekozen zijn en of ze correct geschreven zijn. Fouten worden direct verbeterd.

1	2	3
abrikoos	plezier	iemand
publiek	benzine	citroen
dienaar	liniaal	brievenbus
minuut	tiener	limonade

Stap 3

U volgt dezelfde procedure als bij stap 2 met de volgende woorden:

1	2	3
viool	viezerik	iemand
diamant	scholier	dirigent
tuinieren	etiket	papier
januari	figuur	servies

Stap 4

U volgt dezelfde procedure als bij stap 1 met de volgende woorden:

1	2	3
februari	vriezer	gieter
genieten	piano	liter
idiot	iedereen	niemand
bevriezen	kilo	gitaar

Stap 5

U deelt de Spellinghulp uit.

U legt uit:

“De naam zegt het al: Spellinghulp. Dit boekje is bedoeld om je te helpen bij spelling. Er staan woordenlijsten in met ‘kijkweetwoorden’. Op bladzijde 3 vind je bijvoorbeeld alle woorden in het Nederlands waar je een ie hoort,

maar een 'i' schrijft. Maar je vindt ook alle regels en de persoonsvormkaart. Allemaal om je te helpen bij spelling."

U leest samen de eerste en tweede rij op bladzijde 3 van de Spellinghulp. Zijn er woorden bij waarvan de leerlingen de betekenis niet kennen? Bespreek deze.

Afsluiting	5
-------------------	----------

De leerlingen nemen bladzijde 3 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie /ie/=i.

Didactische tip	
Antwoorden zullen de kijkweetwoorden pas beheersen als ze er veelvuldig mee in aanraking zijn gekomen, door boeken te lezen, spelletjes met deze woorden te doen, overschrijven et cetera. Alleen deze les is niet voldoende. Probeer deze woorden de aankomende week iedere dag even aan bod te laten komen of geef ze als huiswerk mee naar huis. Iedere dag tien minuten laat meer resultaat zien dan één keer vijftig minuten.	<i>Werkboek 1, blz 13 tot en met 15</i> 1 <i>verleden tijd</i>

tegenwoordige tijd

2

1 Twan <u>deed</u> zijn jas aan.	doet
2 Hij <u>ging</u> naar de overkant.	gaat
3 Twan <u>stond</u> bij de lantaarnpaal.	staat
4 Hij <u>las</u> de boodschap op het papier.	leest
5 Hij <u>vraeg</u> Yasmin om uitleg.	vraagt
6 Yasmin <u>vertelde</u> hem van het circus.	vertelt

3

bijvoorbeeld:

Gisteren liep Tim naar school.

Vanmorgen ging hij met de auto.

4 en 5

antwoorden staan in de les

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **nuchter, onder invloed zijn, alcoholisch, stomdronken, overmatig gebruik en de ontwenningsskuur.**
- De leerlingen oefenen een aantal uitdrukkingen met betrekking tot het menselijk lichaam.
- De leerlingen oefenen het verschil tussen letterlijk en figuurlijk taalgebruik.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2 (groep 8, thema 10 'Begin er maar niet aan')
- Woordweb 5, Woordcluster 5 (groep 8, thema 10 'Begin er maar niet aan')

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 16 t/m 18
- Taalleesboek 4, bladzijde 113 t/m 116
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Alcohol & jongeren: animatie van Jellinek' klaar:
<https://www.youtube.com/watch?v=EcJN55MgBSU&feature=youtu.be>
- plaat/poster van het menselijk lichaam

Betekenis van woorden

nuchter:	Je bent nuchter als je nog niets gegeten of gedronken hebt. We zeggen ook wel dat iemand nuchter is als hij niet dronken is. Nuchter is dan het tegenovergestelde van dronken.
onder invloed zijn:	Als iemand onder invloed is, dan is hij erg duizelig van de alcohol of van drugs.
de roes:	Als je in een roes bent, dan ben je duizelig van de drank of van drugs. Bijvoorbeeld: Hij moest zijn roes uitslapen.
alcoholisch:	Iets is alcoholisch als er alcohol in zit. Bijvoorbeeld: Aan kinderen mag geen alcoholische drank worden verkocht.
stomdronken:	Iemand die stomdronken is, is heel erg dronken.
overmatig gebruik:	Overmatig gebruik is, dat je steeds maar weer te veel van iets gebruikt. Door overmatig gebruik van snoep word je dik en ongezond. Overmatig gebruik van alcohol is niet goed voor je lever.
de ontwenningsskuur:	Een ontwenningsskuur is een behandeling om iemand van zijn verslaving af te helpen. Een roker raakt via een ontwenningsskuur van zijn rookverslaving af.
verslaafd:	Iemand die ergens aan verslaafd is, kan het niet meer missen. Als hij het moet missen, voelt hij zich ziek of ongelukkig. Sommige mensen zijn verslaafd aan alcohol, drugs, sigaretten of aan gamen.

Start	5
--------------	----------

U vertelt dat u de les vandaag begint met een filmpje. U zegt tegen de leerlingen dat ze goed moeten kijken en luisteren.

U start het filmpje 'Alcohol en jongeren: animatie van Jellinek'

(<https://www.youtube.com/watch?v=EcJN55MgBSU&feature=youtu.be>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u de filmpjes van tevoren downloaden.

Na afloop van het filmpje vraagt u aan de leerlingen wat ze gezien hebben.

Kern – Instructie 1	15
----------------------------	-----------

U zegt:

“Afgelopen weekend had ik een feestje, waar ik met de auto naartoe ging. Er werd mij telkens een flesje bier aangeboden. Ik had wel zin in een flesje, maar zei toch braaf “nee”. Ik moest immers nog terugrijden! Na afloop van het feestje heb ik nog drie mensen naar huis gebracht. Zij hadden te veel bier op om zelf nog te kunnen rijden. Zij zeiden tegen mij: “Jij bent nog helemaal **nuchter**. Dus, mogen wij met jou meerijden?” Ze hadden gelijk, ik was nog **nuchter**. **Nuchter** betekent dat je nog niets gegeten of gedronken hebt. Maar we zeggen ook wel dat iemand **nuchter** is als hij geen **alcoholische** drank (drank waar alcohol in zit) heeft gedronken. Dan is **nuchter** het tegenovergestelde van dronken. Ik had geen alcohol gedronken. Dus ik was **nuchter**. Dat kon ik van mijn passagiers niet zeggen. De een had nog meer gedronken dan de ander. Ze waren **onder invloed**. Iemand die **onder invloed** is, is bedwelmd door **alcoholische** drank of drugs.

Eenmaal thuis konden ze hun roes gaan uitslapen. De roes is de bedwelming door **alcoholische** drank. **Alcoholische** drank heeft op de één een andere uitwerking dan op de ander. Aan de één merk je naar een paar flesjes of glazen nog niet veel, de ander is na een paar flesjes al **stomdronken**. Heel erg dronken, betekent dat. Zij zullen er de volgende dag wel last van hebben, want dan komt de kater. Een kater is een vervelend, ziek gevoel nadat je te veel **alcoholische** drankjes hebt gehad. Dan moet je ook vaak overgeven. Dat is natuurlijk niet leuk.

Maar als je heel vaak teveel drinkt, bijvoorbeeld elke dag, dan kun je heel erg ziek worden. Door **overmatig gebruik** van **alcoholische** drank wordt je lichaam steeds zwakker. **Overmatig gebruik** betekent dat je steeds maar weer

te veel van iets gebruikt. Door **overmatig gebruik** van snoep word je dik en ongezond.

Overmatig drankgebruik is dus als je steeds maar weer heel veel **alcoholische** drank neemt. Een keertje te veel drinken en een beetje dronken worden, is nog niet zo erg. (Tenminste als je er oud genoeg voor bent. Het zou niet goed zijn als het op jullie leeftijd al zou gebeuren!)

Maar er zijn mensen die vrijwel elke dag **overmatig gebruik** maken van alcohol en vaak **stomdronken** worden. Zij zijn daardoor aan de drank **verslaafd**. Ze zijn alcoholist geworden. Niet alleen alcohol is **verslavend**. Ook nicotine, een stof die in sigaretten voorkomt, is **verslavend**. Als iemand **verslaafd** is aan alcohol, aan nicotine of aan drugs, kun je niet meer zonder.

Er is maar één manier om van een **verslaving** af te komen en dat is via een **ontwenningsskuur**. Een **ontwenningsskuur** is een behandeling om iemand van zijn **verslaving** af te helpen. Een **ontwenningsskuur** schijnt niet prettig te zijn. Je kunt dus maar beter zorgen dat je nergens aan **verslaafd** raakt. Dat betekent: niet beginnen met roken (want nicotine is erg **verslavend** en je kunt er kanker van krijgen!) en later (als je oud genoeg bent) alleen zo nu en dan een **alcoholisch** drankje. Of helemaal niet natuurlijk!”

U laat de leerlingen Woordweb 2 en Woordweb 5 zien en legt de woorden van de Woordwebben uit. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij de Woordwebben.

U maakt samen met de leerlingen de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 16 t/m 18 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“In deze les komen een aantal uitdrukkingen aan bod die te maken hebben met ons lichaam. We kijken zowel naar de letterlijke als naar de figuurlijke betekenissen.”

U laat de plaat/poster van het menselijk lichaam zien en vraagt aan de leerlingen om lichaamsdelen op te noemen (en eventueel aan te wijzen).

De leerlingen nemen bladzijde 113 van het Taalleesboek voor zich en gaan opdracht 1 maken.

U bespreekt de antwoorden van opdracht 1, waarbij u steeds enkele leerlingen een zin laat oplezen met elk genoemd lichaamsdeel. U schrijft hiervan steeds één zin op het bord. De meeste, zo niet alle zinnen zullen een letterlijke betekenis hebben. Daar wijst u op en u laat een leerling nog eens het verschil tussen letterlijke en figuurlijke betekenis uitleggen.

Nu schrijft u van elk lichaamsdeel een uitdrukking op het bord waarin het woord een figuurlijke betekenis heeft. Bijvoorbeeld:

Melissa heeft het in haar vingers.

De voorbeeldzin in het Taalleesboek (Melissa bezerde haar vingers tussen de deur.) heeft een letterlijke betekenis. Ze heeft echt zere vingers.

De uitdrukking 'Melissa heeft het in haar vingers' heeft een figuurlijke betekenis. Melissa heeft nu geen last van haar vingers en ze heeft ook niets in of tussen haar vingers. Met de uitdrukking wordt bedoeld dat Melissa handig is, of dat ze iets goed kan.

Op dezelfde manier vergelijkt u de 'letterlijke' zinnen op het bord met de volgende 'figuurlijke' zinnen (uitdrukkingen).

- **Die mensen leven op grote voet.** (Die mensen geven veel geld uit aan dure dingen.)
- Ik zag een jongen een hond treiteren. **Mijn handen jeukten.** (Ik had zin om hem een pak slaag te geven.)
- **Het hart zonk hem in de schoenen.** (Hij verloor alle moed.)
- **Het water kwam tot aan zijn lippen.** (Hij had het heel moeilijk, bijvoorbeeld doordat zijn geld op was en doordat hij geen werk kon vinden.)
- **Zij viel met haar neus in de boter.** (Ze kwam precies op het goede moment, bijvoorbeeld toen er getrakteerd werd.)

De uitdrukkingen laat u op het bord staan in verband met opdracht 2.

De leerlingen nemen opdracht 2 op bladzijde 113 van het Taalleesboek voor zich. U maakt samen met de leerlingen opdracht 2. (De uitdrukkingen bij de opgaven 1 t/m 4 moeten iets aangepast worden. De uitdrukking bij opgave 5 niet.)

U licht daarna opdracht 3 kort toe en doet de eerste twee opgaven van opdracht 3 op bladzijde 114 van het Taalleesboek samen met de leerlingen. U gaat na of de betekenis van het woord 'de wanorde' bekend is. (Het voorvoegsel 'wan' betekent slecht, dus wanorde betekent slechte orde = een rommeltje.)

De leerlingen werken vervolgens verder aan de opdrachten 3, 4 en 5 op bladzijde 114 t/m 116 van het Taalleesboek. U vertelt de leerlingen dat bij opdracht 5 de uitdrukkingen bij de

opgaven 1 t/m 6, behalve opgave 2, iets aangepast moeten worden. Dit hebben ze ook bij opdracht 2 gedaan.

Extra opdracht: - Taalleesboek, opdracht 6, bladzijde 117.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U kijkt samen met de leerlingen de opdrachten 3 t/m 5 na.

Kennen de leerlingen zelf nog andere uitdrukkingen? Gebruiken hun vader of moeder, opa of oma ook wel eens uitdrukkingen?

Probeer eens of ze de betekenis van de volgende uitdrukking kunnen achterhalen. U zegt:

“Ik zou graag willen dat jullie morgen allemaal een 8 voor het dictee krijgen. Maar jullie hebben niet zo goed geoefend, dus heb ik er een zwaar hoofd in.” (Ik zie het donker in; ik heb er niet veel vertrouwen in.)

Didactische tip: In de les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. De woorden 'de roes' en 'de kater' hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden. De woorden 'de roes' en 'de kater' komen voor in het Werkboek van de leerlingen op bladzijde 13 t/m 15 en worden tevens uitgelegd in het woordenboek. Het woord 'verslaafd' komt ook voor in de deze les. Dit woord wordt aangeboden in les 11. U kunt de betekenis van het woord al wel hier vinden.

verslaafd: Iemand die ergens aan *verslaafd* is, kan het niet meer missen. Als hij het moet missen, voelt hij zich ziek of ongelukkig. Sommige mensen zijn *verslaafd* aan alcohol of drugs.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 113 t/m 116

1

zelfbedachte zinnen met de genoemde lichaamsdelen

2

1 Die mensen leven op grote voet.

2 Toen hij al die mooie fietsen van zijn tegenstanders zag, zonk het hart hem in de schoenen.

3 De meisjes vielen met hun neus in de boter.

4 Toen kwam het water ons aan de lippen.

5 Hij zei: "Als ik zoiets zie, gaan mijn handen jeuken."

3

2 driftig worden

7 er helemaal genoeg van hebben

3 ontstaan van wanorde

9 de moed niet verliezen

5 *stiekem gemene streken hebben* 11 *iets goed kunnen*

4

1 *Zijn bloed ging koken.*

5 *Hij sprong uit zijn vel van boosheid.* (→ *driftig worden*)

2 *Zij liet het hoofd hangen.*

7 *Het hart zonk haar in de schoenen.* (→ *de moed verliezen*)

3 *Hij heeft er zijn buik vol van.*

6 *Het hangt hem de keel uit.* (→ *ergens genoeg van hebben*)

4 *Ze hadden met hun neus gekeken.*

8 *Ze hadden hun ogen in de zak gehad.* (→ *niet goed kijken*)

5

1 *want je weet, hij heeft lange tenen*

2 *“Het is een rib uit mijn lijf”, zei ze.*

3 *“Ik zal het nog één keer door de vingers zien”, zei hij.*

4 *Roel lachte in zijn vuistje.*

5 *luisterden met rode oortjes*

6 *Nu zit hij met lange tanden te eten.*

Werkboek blz. 16 t/m 18

1

suiker --> diabetes, sigaretten --> longkanker, alcohol --> leverziekte

2

lijnen van NUCHTER naar: een lege maag, geen alcohol gedronken, niets gegeten

3.1

trap van links naar rechts: nuchter zijn, in een roes zijn, stomdronken zijn

3.2

aangekruist: slap, ziek, misselijk, suf, moe

3.3

1 *alcoholisch drankje*

2 *in een roes, stomdronken*

3 *onder invloed*

4 *rijbewijs*

Extra opdracht

Taalleesboek blz. 117

6

Een zelfbedacht krantenberichtje dat overeenkomt met de verstrekte gegevens.

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de reuma, het gewricht, stram, ontstoken, de vergroeiing**.
- De leerlingen oefenen het schrijven van een tweede scène van een toneelstuk.
- De leerlingen oefenen het uitvoeren van speelse stelopdrachten.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordspoor 4 (groep 8, thema 11 'Iedereen heeft wel wat')

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 19 en 20
- Taalleesboek 4, bladzijde 117 t/m 120
- Taalschrift
- Schrijfwijzer 1

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'acteren in een musical' klaar:
<http://www.schooltv.nl/video/acteren-in-een-musical-zingen-dansen-en-toneel-spelen/>.

Betekenis van woorden

de reuma:	Reuma is een ziekte. Als iemand reuma heeft, doen zijn gewrichten pijn.
het gewricht:	Een gewricht is een plek waar je je lichaam kunt buigen. Bijvoorbeeld knieën, ellebogen en polsen zijn gewrichten.
stram:	Als je stram bent, ben je stijf. Stramme armen en benen kun je niet goed buigen.
ontstoken:	Als een plek op je lichaam ontstoken is, is die rood, dik en pijnlijk. Soms komt er vocht uit.
de vergroeiing:	Als er op je lichaam een vergroeiing zit, is het op die plek verkeerd of krom gegroeid.

Start**5**

U zegt:

“Jullie gaan zelf een scène van een toneelstukje schrijven, die we later ook voor de klas gaan spelen. En verder gaan jullie ook nog zelf vreemde ziektes bedenken. Maar eerst gaan we zo dadelijk kijken naar een ziekte die echt bestaat. Een vervelende en pijnlijke ziekte. Wie kent er een ziekte die erg vervelend en pijnlijk is?”

(U kunt eventueel samen met de leerlingen een Woordweb hierover maken op het bord.)

Kern – Instructie 1

15

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 4. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij het Woordweb.

U vertelt:

“Ik reed in het weekend door de stad en daar stonden mensen aan de kant van de weg met een collectebus. Ik heb altijd bewondering voor mensen die uren in de zon staan om geld op te halen voor een goed doel. Dit keer was de collecte bedoeld voor mensen met **reuma**. **Reuma** is een ziekte. Als iemand **reuma** heeft, doen zijn **gewrichten** pijn. Een **gewricht** is een plek waar jij je lichaam kunt buigen, zoals je knie, je elleboog, je pols. Bij mensen met **reuma** zijn de gewrichten **stram**. Dat betekent stijf. Ze kunnen hun **gewrichten** moeilijk buigen. Vaak zijn de **gewrichten** van **reumapatiënten** **ontstoken**. Als een plek op je lichaam **ontstoken** is, is die rood, dik en pijnlijk. Soms is er sprake van een **vergroeiing** van de **gewrichten** van **reumapatiënten**. Je ziet dan dat hun **gewrichten** dik en knobbelig en soms scheefgegroeid zijn.”

U houdt een kort gesprekje met de leerlingen. U geeft zelf eerst een voorbeeld uit uw eigen ervaring. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw.

U vertelt bijvoorbeeld:

“Ik ben altijd een beetje **stram** als ik 's morgens uit bed kom. Ik buig dan even alle **gewrichten** en dan gaat het weer prima. **Reuma** heb ik dus niet, want bij **reuma** gaat die stramheid niet over.”

Daarna vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen bij het opstaan 's morgens. Bij de vragen laat u steeds weer de nieuwe woorden vallen. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen:

- Geld van collectes wordt gebruikt voor onderzoek. Bijvoorbeeld onderzoek naar medicijnen die mensen van **reuma** kunnen genezen. Die medicijnen zijn nog steeds niet gevonden. Onderzoek blijft daarom belangrijk voor de mensen die **reuma** hebben. Vind jij het ook belangrijk of niet zo?
- Ben jij wel eens erg gevallen, op je knie, elleboog of pols bijvoorbeeld? Of heb jij je enkel wel eens verzwikt? Zo ja, dan weet je een beetje hoe het voelt om een pijnlijk en **stram gewricht** te hebben. Het wordt helemaal pijnlijk als je bij je val een wond hebt opgelopen die ontstoken raakt. Kun jij je nu voorstellen hoe het zou zijn om **reuma** te hebben? (Je voelt dan bijna constant een soortgelijke pijn in ál je **gewrichten**.)

- Op jonge leeftijd heb je nog niet veel last van stramheid. Dat komt pas als je ouder wordt. Maar je kunt nu al zorgen dat je het zo lang mogelijk uitstelt, door te sporten. Door te sporten houd jij je **gewrichten** en spieren soepel. Zit daarom ook niet te lang achter de computer of voor de tv, maar blijf lekker actief. Aan welke sport of beweging doe jij? Kun je een oefening voordoen die helpt om soepel te blijven (een strekoefening bijvoorbeeld)?

U leest samen met de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 19 en vervolgens maakt u samen de opdrachten 1.1 en 1.2 op bladzijde 20 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2	20
----------------------------	-----------

U zegt:

“Ook als je in een toneelstuk speelt beweeg je. We gaan vandaag eens wat meer aandacht besteden aan een toneelstuk.”

U laat vervolgens het filmpje ‘acteren in een musical; zingen, dansen en toneelspelen’ zien (<http://www.schooltv.nl/video/acteren-in-een-musical-zingen-dansen-en-toneel-spelen/>). Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

U zegt:

“Een toneelstuk is net als een boek ingedeeld in hoofdstukken. Bij een toneelstuk noemen we een hoofdstuk ‘een bedrijf’.”

U schrijft op het bord:

boek → **hoofdstuk**
toneelstuk → **bedrijf**

Vervolgens zegt u:

“Een hoofdstuk van een boek is verdeeld in alinea’s. Een bedrijf van een hoofdstuk wordt verdeeld in scènes.”

U schrijft op het bord:

boek → **hoofdstuk** → **alinea’s**
toneelstuk → **bedrijf** → **scènes**

U vervolgt:

“Een scène speelt zich af op een bepaalde plaats en tijd en er staat precies in wat de personen zeggen en doen.

Net als bij alinea's in een verhaal, zijn er ook in een toneelstuk redenen waarom er met een nieuwe scène wordt begonnen.”

U schrijft op het bord:

U vraagt aan de leerlingen of ze hier voorbeelden van kunnen noemen uit toneelstukken of (tv)films die ze gezien hebben.

Vervolgens bespreekt u kort de opdrachten.

U zegt:

“Opdracht 1 op bladzijde 117 van het Taalleesboek is een tekst van een toneelstukje. De teksten van de eerste en de derde scène zijn gegeven. Er komen personen in voor die iets tegen elkaar zeggen. Tussen de haakjes staat in schuine letters informatie over waar het toneelstuk zich afspeelt of over de personen die erin voorkomen.”

De leerlingen lezen de scènes 1 t/m 3 van opdracht 1 op bladzijde 117 t/m 119 en schrijven vervolgens scène 2 op bladzijde 118. Daarna maken de leerlingen opdracht 2 op bladzijde 120 van het Taalleesboek.

U laat enkele leerlingen hun tweede scène voorlezen. U let erop of de leerlingen zich in de verschillende rollen hebben ingeleefd. Ze moeten teksten geschreven hebben alsof het door henzelf gezegd zou kunnen zijn.

U kiest een of meerdere leuke teksten uit die u laat spelen door de dokter, de assistente en Dahir.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 120 en 121.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat enkele leerlingen hun zelfbedachte ziektes van opdracht 2 beschrijven. U kiest er een leuke uit, waarmee u enkele leerlingen een geïmproviseerde scène voor de klas laat spelen. Het gaat over een patiënt die aan die ziekte lijdt en bij de dokter op het spreekuur komt.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 118 en 120

1

zelfbedachte zinnen

De inhoud van scène 2 moet passen bij de andere twee scènes.

2

eigen tekst

Werkboek blz. 20

1.1

Er zijn cirkels om de drie gewrichten van de middelvinger gezet.

1.2

aangekruist: stijf, traag, houterig, langzaam.

Extra opdrachten

Taalleesboek blz. 120 en 121

3

zelfbedacht elfje

4

zelfbedacht recept tegen de hikziekte

5

zelfbedachte haiku

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **besmetten, het gebruik, de kenmerken, nuttig, de ontsteking, de slijmvliezen**.
- De leerlingen oefenen het activeren van voorkennis, het formuleren van verwachtingen en het naderhand zo nodig bijstellen met betrekking tot een zakelijke tekst.
- De leerlingen oefenen het onderzoeken van objecten op kenmerken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2
- Woordweb 4, Woordcluster 4

Individueel

- Taalleesboek 4, bladzijde 121 t/m 124
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet de filmpjes 'Bacteriën en virussen. Ziekteverwekkers.' en 'Wat is het verschil tussen een bacterie en een virus?' klaar;
<http://www.schooltv.nl/video/bacterien-en-virussen-ziekteverwekkers> en
<http://www.schooltv.nl/video/wat-is-het-verschil-tussen-een-bacterie-en-een-virus-je-kunt-van-allebei-goed-ziek-worden> en
- U legt post-it's en een zwarte stift klaar. U schrijft op een post-it het woord 'de kenmerken' en plakt dit bij het Woordweb.
- U legt een zakdoek of een papieren zakdoekje klaar.
- U legt een poster/plaat van de luchtwegen klaar.

Betekenis van woorden

besmetten:	Als je iemand besmet, dan breng je jouw ziekte over op iemand anders.
het gebruik:	Het gebruik is de manier waarop je iets kunt gebruiken. Het gebruik van een pen is bijvoorbeeld: ermee schrijven.
de kenmerken:	Aan kenmerken kun je mensen, dieren of dingen herkennen. Kenmerken van vogels zijn bijvoorbeeld dat ze een snavel en vleugels hebben.
nuttig:	Als iets nuttig is, heb je er wat aan. Je kunt het goed gebruiken.
de ontsteking:	Als je een ontsteking hebt, is een plek van je lichaam ziek omdat er bacteriën binnen zijn gekomen. Het plekje is dan meestal rood en dik en het doet pijn.
de slijmvliezen:	Je slijmvliezen zitten op verschillende plaatsen in je lichaam. Ze horen bij je lichaamsdelen. In je neus zit bijvoorbeeld het neusslijmvlies. Het neusslijmvlies houdt de binnenkant van je neus vochtig.

Start	5
-------	---

U hoest een keer en U zegt tegen de leerlingen:

“Ik heb een voorwerp in mijn gedachten. Ik noem enkele **kenmerken** van dat voorwerp en jullie moeten raden wat het is. Het is ongeveer zeven centimeter lang, het is rond en langwerpig, het is licht van gewicht, het is vaak geel of wit van kleur en je kunt ermee schrijven. Wat is het?” (een bordkrijtje)

U slikt een keer en trekt daarbij een pijnlijk gezicht. Ik noem opnieuw enkele **kenmerken** van een voorwerp en jullie moeten weer raden wat het is. U zegt:

“Het kan verschillende vormen en kleuren hebben, het is soms licht van gewicht en soms ook zwaar, het zit vol met gaten maar kan toch heel goed water vasthouden. Wat is het?” (een spons)

Kern – Instructie 1	15
---------------------	----

U niest een keer en u zegt:

“De dingen die ik over het bordkrijtje en over de spons heb gezegd zijn **kenmerken** van deze voorwerpen. Aan **kenmerken** kun je mensen, dieren of dingen herkennen.”

U slikt weer een keer met een pijnlijk gezicht en probeert vervolgens zonder liniaal een mooie rechte lijn op het bord te trekken. Het lukt niet zo goed. U vertelt:

“Zien jullie dat? Het lukt me niet om een mooie, rechte lijn te trekken. Een liniaal zou nu heel **nuttig** zijn, want die liniaal kan ik goed gebruiken bij het trekken van rechte lijnen. Als iets **nuttig** is, heb je er wat aan, dan kun je het goed **gebruiken**. Het **gebruik** van een liniaal is handig als je een rechte lijn wil trekken. Het **gebruik** van een woordenboek is **nuttig** als je bijvoorbeeld een woord niet begrijpt. Het **gebruik** van een thermometer is **nuttig** als je bijvoorbeeld ziek bent.”

U niest nu wederom en snuit zogenaamd uitgebreid uw neus. U zegt:

“Ayayay, ik hoop niet dat ik de griep of een keelontsteking ga

krijgen. Ik heb keelpijn, ik moet niezen en hoesten, bah. Ik ga jullie uitleggen wat er dan eigenlijk aan de hand is.”

U wijst aan in het Woordweb: **de ontsteking, de slijmvliezen, besmetten**. U laat de illustratie zien en wijst **de slijmvliezen** aan en zegt:

“Dit zijn **de slijmvliezen**. Binnenin je keel en neus zitten vliezen die ervoor zorgen dat je keel en neus vochtig blijven. Die vliezen maken slijm, vandaar het woord **slijmvliezen**.

Als je een **ontsteking** hebt, zijn je **slijmvliezen** ziek. Ze willen dat natuurlijk niet, dus gaan ze extra slijm maken om **de ontsteking** kwijt te raken. Het resultaat is dat je veel moet kuchen en niezen. In het slijm, het snot, zitten stoffen die je ziek kunnen maken. Als die stoffen bij andere mensen in de buurt komen, worden die ook ziek. Dat noem je **besmetten**.

Besmetten is dus een ander ook ziek maken. Als je iemand met een ziekte **besmet**, breng je de ziekte over.

Een **ontsteking** kun je ook aan andere delen van je lichaam krijgen. Als je bijvoorbeeld een wondje hebt dat maar niet overgaat en er steeds roder uit gaat zien. Dan heb je een **ontsteking** aan dat wondje. In je buik kun je een blindedarmontsteking krijgen en in je oor een oorontsteking.”

U eindigt door zogenaamd een niesaanval te krijgen.

Kijk samen met de leerlingen naar de woorden in het Woordweb. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it's bij het Woordweb.

Nadat u de woorden heeft uitgelegd, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. Daarbij vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U kunt de volgende vragen stellen over het Woordweb:

- Weten jullie nog meer lichaamsdelen waaraan je een **ontsteking** kunt krijgen?
- Wie weet er nog andere woorden voor **besmetten**? (bijvoorbeeld infecteren, aansteken, een ziekte overbrengen op)
- Op welke manieren kan iemand **besmet** raken? (Via mensen, dieren, voedsel en lucht kunnen bacteriën en virussen je **besmetten**.)
- Welk voorwerp is **nuttig** om te **gebruiken** bij het eten van soep?
- Het **gebruik** van zeep is **nuttig** als je
- Kunnen jullie zelf ook een voorbeeld geven van een voorwerp dat **nuttig** is?

- Wat zijn de **kenmerken** van een fiets?
- Wat zijn de **kenmerken** van een shoco?

Kern – Instructie 2

20

U schrijft op het bord:

Een liniaal

Wat is de vorm?

Wat is de kleur?

Wat staat erop?

Hoe groot is het?

Waar is het van gemaakt?

Waar wordt het voor gebruikt?

Samen met de klas zoekt u de antwoorden en schrijft die achter de vragen. U zegt:

“De antwoorden zijn de **kenmerken** van deze liniaal’.

De leerlingen maken de opdrachten 2.1, 2.2 en 3 op bladzijde 123 en 124 van het Taalleesboek.

U bespreekt de opdrachten met de leerlingen.

U oefent de leesstrategieën nog eens met de leerlingen. (het oproepen van verwachtingen en later controleren en eventueel bijstellen van die verwachtingen) U zegt vervolgens:

“Straks gaan jullie een tekstje lezen over ‘griep’. Waar zal die tekst over gaan denk je? Welke vragen stel je dan?”

De volgende vragen verschijnen zeker op het bord :

Wat is griep?

Waarvoor wordt griep veroorzaakt?

Hoe wordt griep overgebracht van de ene op de andere mens?

Wat zijn de kenmerken van griep?

Hoe word je weer beter?

Hoe kun je griep voorkomen?

U laat de leerlingen deze vragen kort beantwoorden.

Vervolgens laat u de leerlingen het verhaaltje 'De griep' op bladzijde 122 van het Taalleesboek lezen en opdracht 1.3 maken.

U bespreekt de opdrachten samen met de leerlingen.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 4 t/m 6, bladzijde 124 t/m 126.

Afsluiting

5

U sluit de les af met het kijken naar twee korte filmpjes over 'ziekteverwekkers' en 'het verschil tussen een bacterie en een virus' en : <http://www.schooltv.nl/video/bacterien-en-virussen-ziekteverwekkers> en <http://www.schooltv.nl/video/wat-is-het-verschil-tussen-een-bacterie-en-een-virus-je-kunt-van-allebei-goed-ziek-worden> .

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

U vraagt de leerlingen na elke video kort naar een reactie.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

de bacteriën: Bacteriën zijn piepkleine beestjes. Je kunt ze alleen zien onder een microscoop. Door sommige bacteriën kun je ziek worden.

het virus: Een virus is een piepklein diertje, zelfs nog kleiner dan een bacterie, dat je alleen onder een microscoop kunt zien. Als je een virus in je lichaam hebt, kun je daar ziek van worden. Door een griepvirus kun je griep krijgen.

de koorts: Als je ziek bent, kun je koorts hebben. Dan is de temperatuur van je lichaam hoger dan normaal.

het snot: Snot is slijm dat uit je neus komt.

de griepsput: Als de dokter je een griepsput geeft, geeft hij je een prik. Hij spuit dan een medicijn in je lichaam zodat je de griep de komende tijd niet zal krijgen.

immuun: Als je immuun bent voor een ziekte, kun je die ziekte niet krijgen.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamentu. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamentu om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 121 t/m 123

1.1

bijvoorbeeld: wat griep is, hoe je het krijgt en hoe je weer beter wordt.

1.2

eigen antwoorden

1.3

eigen antwoord

2.1

een ziekenhuis

2.2

bijvoorbeeld:

- 1 De vorm is plat en rond. Er zit een gleufje in.*
- 2 De kleur is wit.*
- 3 De doorsnede is ongeveer 1 cm.*
- 4 Er staat 'paracetamol' op.*
- 5 Je gebruikt het bij koorts en pijn.*

3

bijvoorbeeld:

- 1 De vorm is die van een bestelauto. (van)*
- 2 De kleur is geel, rood en blauw met een blauw zwaailicht.*
- 3 Hij is zo groot als een bestelbus. (van)*
- 4 Er staat 'ambulance' en '112' op.*
- 5 Men gebruikt het voor ziekenvervoer.*

Extra opdrachten

Taalleesboek blz. 124 en 125

4.1

bijvoorbeeld:

Wie hebben spraakles nodig en wie geeft die?

4.2

eigen antwoorden

4.3

eigen antwoord

5

bijvoorbeeld:

- 1 kleur: bruin*
- 2 smaak: dropachtig*
- 3 gebruik: tegen verkoudheid (hoesten)*
- 4 Hoeveel mag je in een keer innemen? 3x per dag 10 ml.*

Lesinhoud

- De leerlingen herhalen hun woordenschatwoorden **besmetten, het gebruik, de kenmerken, nuttig, de ontsteking, de slijmvliezen.**
- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -arm, -rijk, -loos en -vrij.
- De leerlingen oefenen het verklaren van de betekenis van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 2, Woordspoor 2
- Woordweb 4, Woordcluster 4

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 21 t/m 23
- Taalleesboek 4, bladzijde 126 t/m 128
- Taalschrift

Start**5**

U herhaalt de woordenschatwoorden die gisteren aan bod zijn gekomen aan de hand van Woordweb 2 en 4. U zegt dat de leerlingen later de opdrachten in het Werkboek op de bladzijden 21 t/m 23 gaan maken.

Kern – Instructie 1**35**

U laat de leerlingen opdracht 1 op bladzijde 126 van het Taalleesboek voor zich nemen. U vraagt of ze de drie zinnen even willen doorlezen en daarna wat de blauwgedrukte woorden betekenen. U bespreekt de reacties van de leerlingen en schrijft de betekenis van de woorden op het bord:

zoutloos = **zonder zout**
suikervrij = **zonder suiker**
vetarm = **weinig vet**

U zegt:

“We gaan oefenen met woorden waar telkens dezelfde woorddelen achter staan, zoals -arm, -rijk, -loos en -vrij.”

U zegt dat er nog veel meer van deze woorden zijn. U noemt er een aantal (en schrijft deze eventueel ook op het bord) en laat steeds een leerling de betekenis verklaren: een **pijnloze** behandeling (zonder pijn), **houtvrij** papier (zonder houtbestanddelen), **zuurstofarm** water (met weinig zuurstof).

U vraagt of er leerlingen zijn die nog meer van deze woorden kennen (en schrijft deze eventueel ook op het bord) en laat ze tevens de betekenis verklaren.

Vervolgens stelt u de volgende vragen:

- “Het woord **zuurstofrijk** bestaat ook. Wat zal dat betekenen?” (met veel zuurstof, bijvoorbeeld: Zorg dat er altijd zuurstofrijk water in je aquarium zit.)
- “Wat betekent: Het voetbalelftal heeft een **succesrijk** jaar achter de rug.” (met veel successen, dat wil zeggen met veel overwinningen)
- “Wie weet wat een **kogelvrij** vest is?” (Dit is geen vest zonder kogels, maar een vest dat beschermt tegen kogels.)
- “Cd’s moet je bewaren in een **stofvrij** doosje. Wat betekent dit?” (Dit is een doosje dat beschermt tegen stof.)

Hierna vat u het geheel samen. U zegt:

“Er zijn woorden met **-rijk** aan het eind, die betekenen dat er veel van iets is, bijvoorbeeld zuurstofrijk en succesrijk.

Er zijn woorden die eindigen op **-arm**, die betekenen dat er weinig van iets is, bijvoorbeeld vetarm en zuurstofarm.

Er zijn woorden die eindigen op **-loos** met de betekenis zonder, zoals zoutloos en pijnloos.

Soms eindigt een woord niet op -loos, maar op **-vrij**, bijvoorbeeld suikervrij en houtvrij. Het woord ‘vrij’ betekent dan hetzelfde als ‘loos’, namelijk zonder.

Sommige woorden met **-vrij** op het eind betekenen dat ze tegen iets beschermen, bijvoorbeeld kogelvrij en stofvrij.”

U laat leerlingen de blauwgedrukte woorden zoeken in de opdrachten 1 t/m 3 op bladzijde 126 en 127 van het Taalleesboek. U schrijft er een aantal op en onderstreept daarbij het ‘basiswoord’ en het achtervoegsel. U controleert of de leerlingen de betekenis van de ‘basiswoorden’ kunnen uitleggen. Hierdoor kunnen ze ontdekken dat ze ogenschijnlijk lange, moeilijke woorden kunnen ontcijferen.

De leerlingen gaan nu de opdrachten 2 t/m 4 op bladzijde 127 en 128 van het Taalleesboek maken. Mochten ze klaar zijn kunnen ze nog werken aan de opdrachten 1 t/m 3 in het Werkboek op de bladzijden 21 t/m 23.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 5 t/m 7, bladzijde 128 t/m 130.

Afsluiting	5
-------------------	----------

De antwoorden van in ieder geval opdracht 2, 3 en 4 van het Taalleesboek worden besproken. Vraag of de leerlingen moeilijkheden zijn tegengekomen. Bespreek deze.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 126 t/m 128**1**

- 1 zoutloos: zonder zout
- 2 suikervrije: zonder suiker
- 3 vetarm: met weinig vet

2

- 1 Onze poes heeft een leven zonder zorgen.
- 2 Het vrouwtje had geen tanden.
- 3 Mijn oom en tante hadden geen kinderen.

3

- 1 In die omgeving was veel bos.
- 2 In die rivieren zit veel vis.
- 3 In Rusland is veel olie.

4

- 1 Sinaasappels zijn vitaminerijke vruchten.
- 2 Stefan verveelde zich. Hij liep doelloos rond.
- 3 De opening van een nieuwe school is een belangrijke gebeurtenis.
- 4 Patricia's moeder heeft haar baan opgezegd. Ze is nu werkeloos.
- 5 De zon stond te stralen aan een wolkeloze hemel.
- 6 Die schrijver staat bekend om zijn fantasierijke verhalen.

Werkboek blz. 21 t/m 23**1**

- 1 De plek is rood.
- 2 De plek is dik.
- 3 De plek doet pijn.

2

- 1 verschillende antwoorden mogelijk: door niezen, zoenen, aanraken etc.
- 2 verschillende antwoorden mogelijk: bijvoorbeeld mondkapjes, elkaar niet aanraken

3

eigen tekst

4

- 1 Recept 2 is nuttig, omdat dit recept helpt tegen buikpijn.
- 2 Recept 1 is nuttig, omdat dit recept ervoor zorgt dat de hoofdpijn meteen weggaat.
Recept 2 is nutteloos, omdat dit recept niet helpt tegen hoofdpijn.

3 *Smeer driemaal daags zalf op de verbrande huid.*

extra opdrachten

Taallesboek blz. 128 t/m 130

5

- 1 *onkruidvrij betekent: zonder onkruid*
- 2 *vorstvrij betekent: beschermt tegen vorst*
- 3 *roestvrij betekent: beschermt tegen roest*

6

bijvoorbeeld:

- 1 *We reden door een bosarm gebied. Er groeiden alleen wat lage struiken met hier en daar een paar bomen.*
- 2 *Op de tv was een programma over een voedselarme bergstreek. De mensen lijden daar vaak honger.*
- 3 *Wij tanken loodvrije benzine. Dat is beter voor het milieu.*
- 4 *In een chloorvrij schoonmaakmiddel zit geen chloor. Daardoor wordt de natuur beschermd.*

7

- 1 *Hou toch eens op met je zouteloze grappen.*
- 2 *Zoutloos brood is niet lekker.*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel.
- De leerlingen oefen het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie. (kijkweetwoorden)
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ei of ij. (kijkweetwoorden)

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 24 t/m 26
- Persoonsvorm-kaart (achter in de Spellinghulp)

Start**5**

U speelt het spel ‘galgje’ met het woord: kijkweetwoorden. Wanneer de leerlingen het woord hebben geraden vraagt u of ze kunnen uitleggen wat kijkweetwoorden zijn. (Deze woorden moet je goed bekijken en uit je hoofd leren hoe je ze schrijft. Er is geen specifieke regel voor.)

Kern – Instructie 1**15****Stap 1**

U vertelt:

“In les 5 hebben we het gehad over kijkweetwoorden: je hoort de ‘ie’, maar je schrijft de ‘i’. Welke woorden ken je al uit je hoofd?”

U schrijft de woorden die de leerlingen noemen op het bord. Vervolgens leest u samen de derde, vierde rij en het restant op bladzijde 3 van de Spellinghulp. Als er woorden bij zijn waar de leerlingen de betekenis niet van kennen, legt u ze kort uit.

Stap 2

U bladert met de leerlingen naar bladzijde 5 en 6 van de Spellinghulp, woorden met ij en ei. Ook dit zijn kijkweetwoorden. Je moet uit je hoofd leren welke woorden je met een ‘lange ij’ of ‘korte ei’ schrijft. Je hoort geen verschil. Welke woorden kennen de leerlingen al uit hun hoofd, zonder van de Spellinghulp gebruik te maken? U schrijft deze woorden op het bord.

De leerlingen maken opdracht 1, 2 en 3 op bladzijde 24 en 25 in het Werkboek.

Kern – Instructie 2

15

Stap 1

Op het bord schrijft u:

Twan heeft gevoetbald.

U vraagt naar de persoonsvorm. (heeft)

“Hoe vind je die?” (de tijd veranderen)

Dan vraagt u wat er in deze zin gedaan wordt. (voetballen) U zegt:

“Voetballen is dus ook een werkwoord. In deze zin staan twee werkwoorden: heeft en gevoetbald. In zinnen komen vaker twee werkwoorden voor. Kunnen jullie een paar van die zinnen bedenken?”

U noteert een paar van deze zinnen op het bord en laat de werkwoorden benoemen. Concludeer dat er altijd een persoonsvorm in een zin staat.

Stap 2

Met behulp van de Persoonsvorm-kaart (achter in de Spellinghulp) herhaalt u de regels voor het correct schrijven van de persoonsvorm:

- Hoor je bij een persoonsvorm een /t/-klank aan het einde, dan moet je het woord niet langer maken.
- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ hoort, dan schrijf je een t, behalve bij had, deed en stond.

U schrijft nog enkele zinnen op het bord om dit te illustreren.

Twan speelt op straat.

Floor heeft betaald.

Yasmin had niet verklapt.

U zegt:

“Andere werkwoorden, werkwoorden die geen persoonsvorm zijn, eindigen soms op *t* of *d*. Kijk maar naar betaald en naar verklapt. Om te weten of je ze met een *t* of *d* moet schrijven, mag je deze werkwoorden wel langer maken, want het zijn geen persoonsvormen. Langer maken doe je door er een werkwoordsvorm in de verleden tijd van te maken: betaalde, verklapte.”

Stap 3

U dicteert nu de volgende zinnen en u laat de vetgedrukte woorden opschrijven in het Taalschrift. Na elk woord wordt de schrijfwijze via het bord besproken.

- 1 Floor heeft hard **getrapt**. (want: trapte)
- 2 Ze heeft het net **gehaald**. (want: haalde)
- 3 Er wordt ruw **gespeeld**. (want: speelde)
- 4 De hele klas werd **bestraft**. (want: strafte)

U herhaalt:

“We hebben geleerd dat er in zinnen soms wel twee werkwoorden voorkomen. Als een werkwoord op een /t/-klank eindigt, mag je het niet langer maken als het een persoonsvorm is, maar wel als het geen persoonsvorm is.”

De leerlingen maken opdrachten 4 en 5 in het Werkboek.

Afsluiting**10**

De leerlingen nemen bladzijde 5 en 6 van de Spellinghulp voor zich. In tweetallen spelen ze het spel galgje met woorden uit de categorie ei/ij.

Didactische tip

De leerlingen zullen de kijkweetwoorden pas beheersen als ze er veelvuldig mee in aanraking zijn gekomen, door boeken te lezen, spelletjes met deze woorden te doen, overschrijven etcetera. Alleen deze les is niet voldoende. Probeer deze woorden de aankomende week iedere dag even aan bod te laten komen of geef ze als huiswerk mee naar huis. Iedere dag tien minuten laat meer resultaat zien dan één keer vijftig minuten.

Antwoorden

Werkboek 1, blz 24 tot en met 26

1

1.1

1 allebei

2 eigenwijs

3 rozijnen

4 bijvoorbeeld

5 figuur

1.2

eigen invulling

2

ei: Romeinen, breien, arbeiders, seizoen, fonteinen, marktplein, gescheiden
ij: rijken, rijke, vrij, tijd, voorbij

3

1 wiebelen	7 diamant
2 liniaal	8 kilo
3 giechelen	9 februari
4 televisie	10 familie
5 benzine	11 liter
6 limonade	12 sieraad

4

- 1 zitten
- 2 hebben
- 3 lijkt
- 4 mag
- 5 zegt
- 6 moet

5

- 1 *Het is stil in de klas.*
- 2 *Je hoort bijna niets.*
- 3 *Er wordt hard gewerkt.*
- 4 *Floor heeft net een som uitgerekend.*
- 5 *Ze draait zich om naar Isabel.*
- 6 *“Pssst”, fluistert ze.*
- 7 *“Doorwerken, niet kletsen!”, klinkt het vlakbij.*

Leerdoelen

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **gokken, verslaafd, het pepmiddel, cafeïne, opwekkend** en **energie**.
- De leerlingen discussiëren in groepjes over een plan om tv-verslaving onder kinderen te bestrijden.
- De leerlingen bedenken in groepjes een plan om tv-verslaving onder kinderen te bestrijden.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 3, Woordspoor 3
- Woordweb 5, Woordspoor 5 (groep 8, thema 10 'Begin er maar niet aan')

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 27 t/m 29

Vorbereiding

- U zet de filmpjes 'roken' en 'Wat is socialbesitas?' klaar;
<http://www.schooltv.nl/video/mr-right-roken>
<http://www.schooltv.nl/video/clipphanger-wat-is-socialbesitas>
- U legt de klassikale kaart 'Gespreksregels' klaar.

Betekenis van woorden

gokken:	Gokken betekent een spel spelen waarbij je geld kunt winnen of verliezen.
verslaafd:	Iemand die ergens aan verslaafd is, kan het niet meer missen. Als hij het moet missen, voelt hij zich ziek of doodongelukkig. Sommige mensen zijn verslaafd aan koffie of sigaretten.
het pepmiddel:	Een pepmiddel is een middel dat je energie geeft en er bijvoorbeeld voor zorgt dat je betere prestaties kunt leveren.
cafeïne:	Cafeïne is een opwekkende, giftige stof die in zeer kleine hoeveelheden voorkomt in koffie, thee, cacao en cola.
opwekkend:	Opwekkend is vrolijk makend, stimulerend.
energie:	Als je energie hebt, heb je kracht en zin om iets te doen.

Start**5**

U vertelt dat u de les vandaag begint met twee korte filmpjes. U zegt tegen de leerlingen dat ze goed moeten kijken en luisteren, omdat u na afloop van het tweede filmpje gaat vragen wat de twee filmpjes met elkaar te maken hebben. U start het filmpje over 'roken' (<http://www.schooltv.nl/video/mr-right-roken/>). Daarna start u het filmpje over 'Wat is socialbesitas?' (<http://www.schooltv.nl/video/clipphanger-wat-is-socialbesitas/>).

Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u de filmpjes van tevoren downloaden.

Na afloop van het tweede filmpje vraagt u aan de leerlingen wat deze twee filmpjes met elkaar te maken hebben. En gaat u een kort gesprekje aan over verslaving en dat er veel verschillende verslavingen zijn.

Kern – Instructie 1

10

U zegt:

“Spelletjes waarbij je geld kunt winnen of verliezen heten gokspelletjes. **Gokken** kun je bijvoorbeeld doen in casino’s en bij de Lotto pa Deporte-kantoortjes.

Je moet ouder dan 18 jaar zijn om naar binnen te kunnen gaan in een casino, want spelen met geld is niets voor kinderen. **Gokken** kun je voor je plezier doen, omdat het spannend is, maar er zijn ook mensen die niet meer zonder kunnen. Als ze eenmaal zijn begonnen met **gokken**, kunnen ze niet meer stoppen. Dan zijn ze **verslaafd**. **Verslaafd** betekent dat je iets niet kunt missen.

Je kunt **verslaafd** zijn aan **gokken**, maar ook aan sigaretten of drank of drugs of videogames of sociale media of snoep of de ‘smartphone’... Als je **verslaafd** bent heeft je lichaam het nodig. Misschien heb je weleens gemerkt aan iemand die verslaafd is aan roken, dat die persoon boos wordt als hij/zij geen sigaretten heeft. Dat is een teken dat hij/zij **verslaafd** is. Er zijn ook mensen die **verslaafd** zijn aan koffie. Die kunnen niet zonder hun kopje(s) koffie in de ochtend. Ze zeggen dat ze van koffie veel **energie** krijgen. En als je **energie** hebt, heb je kracht en zin om iets te doen. Koffie is echt een **opwekkend** middel. Een **opwekkend** middel maakt je vrolijk en geeft je **energie**. Dat komt omdat in koffie **cafeïne** zit.

Cafeïne is een **opwekkende** stof. Het is een **pepmiddel**. Een **pepmiddel** is **opwekkend** en zorgt ervoor dat je betere prestaties kunt leveren. Is het daarmee ook een gezonde stof? Nou, nee! Het rare is namelijk dat **cafeïne** een giftige stof is. **Cafeïne** zit niet alleen in koffie, maar ook in cacao (chocola), thee, cola en sportdrinkjes. In kleine hoeveelheden is het niet zo erg. Maar drink en eet er nooit te veel van!”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van Woordweb 3 en Woordweb 5. Voeg eventuele aanvullingen met behulp van post-it’s bij de Woordwebben.

Nadat u de woorden heeft besproken, gaat u een kort gesprekje met de leerlingen aan. U geeft eerst zelf een voorbeeld uit uw eigen ervaringen. Daarbij herhaalt u de woorden opnieuw. Daarna vraagt u de leerlingen om hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt uw vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U stelt de volgende vragen:

- “Wie van jullie heeft wel eens een ‘slot machine’ gezien? Hoe zag die eruit?
- Kennen jullie nog andere spelletjes waarbij je moet **gokken**?
- Krasloten zijn ook een vorm van **gokken**. Heeft iemand wel eens krasloten gezien?
- Wat moet je met krasloten doen?
- In Oranjestad en San Nicolas zie je wel eens drugsverslaafden. Hoe ziet een drugsverslaafde eruit? Waarom vraagt hij/zij om geld?
- Wie kent iemand die rookt? Weet je waarom hij/zij rookt?
- Kunnen jullie ook **verslaafd** zijn? Waaraan kun je dan **verslaafd** zijn?”
(bijvoorbeeld: **verslaafd** zijn aan televisie kijken, of aan gamen of aan je telefoon of aan sociale media of aan snoep)
- “Koffie drinken de meesten van jullie nog niet. Maar toch krijgen jullie **cafeïne** binnen, als je chocolade eet of drinkt en cola of thee drinkt. Wat is jullie ervaring: krijg je extra **energie** van chocolade of niet? En van cola en thee?”
(zo ja, hoe lang duurt dat dan?)
- “Cola is een **pepmiddel**. Een **pepmiddel** is **opwekkend** en zorgt er onder andere voor dat je betere prestaties kunt leveren dan je normaal zou doen, bijvoorbeeld bij het sporten. Maar denk je dat het verstandig is om een groot glas cola te drinken vlak voor je gaat sporten?
- Muziek kan ook heel **opwekkend** werken als je je niet prettig voelt. Draai je favoriete muziek en het gaat meteen een stuk beter met je. Van welke muziek word jij vrolijk?”

U leest en maakt samen met de leerlingen opdracht 1 t/m 3 op bladzijde 27 t/m 29 van het Werkboek.

U zegt:

“We gaan discussiëren en plannen bedenken rond tv-verslaving (of verslaving aan gamen of computeren of hun telefoon als dat meer voorkomt in uw klas). Hierbij proberen we ons aan de regels te houden.”

U hangt de kaart ‘Gespreksregels’ op.

U zegt:

“Je herinnert je nog wel het verhaal van Kristy. Zij was allergisch. Zij kreeg uitslag als ze de verkeerde dingen at. Daar werd ze dus een beetje ziek van. Maar je kunt ook ziek zijn zonder dat iemand het ziet. Sommige mensen zijn aan iets **verslaafd**. En dat kun je aan de buitenkant ook niet altijd zien. Ook veel kinderen zijn **verslaafd** zonder dat je het kunt zien...! Dat wisten jullie misschien nog niet, maar ook hier in de klas zitten vast wel een paar **verslaafde** kinderen. Die zijn namelijk **verslaafd** aan...televisie en dvd kijken (of gamen of computeren of hun mobiel als dat meer voorkomt in uw klas). De regering vindt dat heel erg en wil er wat aan doen. En nu heeft de minister een plan bedacht. Dit is het plan:
Vanaf volgende week mogen kinderen alleen maar op vrijdagavond en zaterdagavond één uur naar de televisie of dvd kijken. Op die manier krijg je minder **verslaafde** en slaperige kinderen op school. Ik wil van jullie wel eens weten wat je daarvan vindt: alleen op vrijdagavond en zaterdagavond een uurtje mogen kijken. We gaan daar weer in groepjes over praten, met een rapporteur. Dat hebben we al vaker gedaan.”

Als de opdracht en de werkwijze duidelijk zijn, verdeelt u de klas in groepjes. (U kunt eventueel ook de klas verdelen in voorstanders (pro) en tegenstanders (contra) van dit plan van de minister, voordat u de klas in groepjes gaat verdelen.)

Voordat de groepjes gaan discussiëren, geeft u nog de volgende informatie:

Elk groepje moet niet alleen een mening over het plan geven, maar ook argumenten. Ook moet elk groepje een eigen (andere) oplossing bedenken om een eind te maken aan de televisieverslaving van kinderen.

U schrijft op het bord:

- 1 plan van de minister: mening met argumenten**
- 2 eigen (andere) oplossingen**

Daarna gaan de groepjes aan de slag. U loopt rond en biedt eventueel de rapporteurs enige hulp.

Wanneer de stelling voldoende besproken is en elk groepje ook zelf een oplossing bedacht heeft, vervolgt u de les centraal.

- 1 De eerste rapporteur noemt de namen van zijn groepsleden en geeft de mening over het plan van de minister plus de argumenten.
- 2 Vervolgens vertelt de rapporteur welke oplossing zijn groep bedacht heeft.
- 3 Daarna mogen de overige leerlingen er kort op reageren. De zelfbedachte oplossing schrijft u op het bord.

Op soortgelijke wijze komen de andere groepen aan bod.

U besluit de les door de diverse, op het bord genoteerde, oplossingen van de groepjes nog eens langs te lopen. Daarna gaat u met de leerlingen na welk plan het beste is.

Wanneer de discussie niet uitgebreid op gang is gekomen en u tijd over hebt, kunt u eventueel de werkwijze herhalen met de stelling:

“Je mag alleen in het weekend gamen” (of u kiest een andere verslaving die in uw klas voorkomt).

Afsluiting	5
-------------------	----------

U gaat even in op de toepassing van de gespreksregels. Wat ging goed? Wat ging nog niet helemaal goed?

Antwoorden	
-------------------	--

Werkboek blz. 28 en 29

1.1

drugsverslaafde, drankverslaafde, gokverslaafde

1.2

Frank

1.3

Mevrouw van Kesteren

2.1

aangekruist: koffie, chocoladerepen, sportdrink

2.2

eigen antwoord (erin verwerkt: betere sportprestaties)

2.3

eigen antwoord (erin verwerkt: verslaving, oneerlijke concurrentie)

3.1

doorgestreepte zinnen zijn: b, c, f, g

Lesinhoud

- De leerlingen breiden hun woordenschat uit met de woorden **de behandeling, de genezing, het slachtoffer, uitsterven**.
- De leerlingen oefenen het activeren van voorkennis, het oproepen van verwachtingen en het naderhand zo nodig bijstellen bij een zakelijke tekst.
- De leerlingen oefenen het onderzoeken van objecten op kenmerken.

Materiaal

Klassikaal

- Woordweb 4, Woordspoor 4
- Woordweb 5, Woordcluster 5

Individueel

- Taalleesboek 4, bladzijde 132 t/m 134
- Werkboek 1, bladzijde 30 en 31
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje klaar: 'De orang-oetan. Een slimme mensaap': <http://www.schooltv.nl/video/de-orang-oetan-een-slimme-mensaap/> en 'De zwarte dood. De pest raast door Europa.': <http://www.schooltv.nl/video/de-zwarte-dood-de-pest-raast-door-europa/>
- U zorgt voor een zwachtel, afdeklblaadjes, een zakje pepermunt en een doosje paperclips.
- U legt post-it's en een zwarte stift klaar.

Betekenis van woorden

de behandeling:	De behandeling is de verzorging van een zieke door een arts. Je krijgt een behandeling om beter te worden. Een behandeling kan bestaan uit bedrust, pillen, drankjes of een operatie.
de genezing:	De genezing is: het weer beter worden.
het slachtoffer:	Een slachtoffer is iemand die iets ergs heeft meegemaakt. Maar hij kan er zelf niets aan doen. Iemand die bestolen is, is een slachtoffer van diefstal. Iemand die geslagen is, is een slachtoffer van geweld.
uitsterven:	Als er veel dieren van een bepaalde soort doodgaan, kan zo'n diersoort uitsterven. Dat betekent dat er op den duur niet één meer van over is. Ook planten kunnen uitsterven.

Start**5**

U vertelt dat u de les vandaag begint met een filmpje. U zegt tegen de leerlingen dat ze goed moeten kijken en luisteren. U start het filmpje van 'de orang-oetan'.

Kern – Instructie 1

15

Na het filmpje vertelt u:

“Zoals je hebt gezien en gehoord in het filmpje leeft de orang-oetan nog maar op twee eilanden: Sumatra en Borneo. Dat zijn twee eilanden die horen bij Indonesië. Hij leeft daar in de oerbossen. Maar er wordt steeds meer bos gekapt. Ook zijn er veel bosbranden. Bosbranden zijn branden die in een gebied voorkomen waar heel veel bomen bij elkaar staan. Als dat zo doorgaat verdwijnt de orang-oetan. Dan **sterft** de orang-oetan **uit**. Gelukkig zijn er organisaties als het Wereld Natuur Fonds (WNF) die ervoor proberen te zorgen dat er geen dieren meer **uitsterven**. De orang-oetans zijn het **slachtoffer** van de mensen die bomen kappen of brandstichten. Ze kunnen er zelf niets aan doen.”

U bespreekt de betekenissen van de nieuwe woorden aan de hand van het Woordweb 5.

Nadat u de woorden heeft uitgelegd, houdt u een kort gesprekje met de leerlingen. Daarbij vraagt u de leerlingen naar hun ervaringen. Bij de vragen laat u steeds de nieuwe woorden klinken. Richt u vragen ook en vooral op de leerlingen die niet zo snel geneigd zijn een beurt te vragen.

U stelt de leerlingen de volgende vragen:

- “Wie van jullie kan nog enkele diersoorten noemen die al **uitgestorven** zijn?” (dinosaurus, mammoet, sabeltandtijger, reuzenhert, dodo)
- “Wie van jullie kan nog enkele diersoorten noemen die bedreigd worden met **uitsterven**?” (tijger, olifant, reuzenpanda, neushoorn, zeeschildpad, walvis, haai, ijsbeer)
- “Kunnen mensen ook **slachtoffer** zijn?”
- Kun je daar een voorbeeld van geven?
- Wie van jullie heeft zich ook wel eens een **slachtoffer** gevoeld?
- Vertel daar iets over. Wat gebeurde er?”

U hebt tevoren met een leerling afgesproken, dat hij/zij na de laatste vraag naar het toilet gaat en bij terugkomst hinkend terugkomt. Hij/zij vertelt dat er bij de wasbak water op de grond lag waardoor ze is uitgleden en hierdoor pijn in haar enkel heeft gekregen. U bekijkt de voet en constateert dat de enkel verzwikt is en u doet er een zwachtel omheen.

U zegt:

“... (naam van de leerling) is zo net **het slachtoffer** geworden van iemand die water heeft geknoeid bij de wasbak en het niet heeft opgeruimd. Daardoor is hij/zij uitgegleden en heeft zijn/haar enkel verzwikt. Daar kon hij/zij zelf niks aan doen. Ik gaf hem/haar een **behandeling**. Ik onderzocht de voet en deed er een zwachtel omheen. Ik deed dus dingen om te zorgen dat het zo gauw mogelijk weer over zou gaan, dat **de genezing** zo goed en snel mogelijk kan gebeuren.

Die twee woorden hebben met elkaar te maken. Door een goede **behandeling** verloopt **de genezing** goed. Een **behandeling** is dus wat bijvoorbeeld een dokter allemaal doet om het zo gauw mogelijk over te laten gaan. **De genezing** is dus het weer beter worden.”

Praat met de leerlingen kort verder over **behandeling** en **genezing**. Welke ziekte hebben zij wel eens gehad? Hoe was **de behandeling**? Hoe lang duurde **de genezing**? Inventariseer aanvullende woorden die betrekking hebben op ‘**de behandeling**’ en op ‘**de genezing**’. Voeg ze bij Woordweb 5, geschreven op post it’s.

De leerlingen maken opdracht 1 t/m 3 op bladzijde 30 en 31 van het Werkboek.

Kern – Instructie 2

25

U zegt:

“Als je de titel van een tekst leest, verwacht je een inhoud die bij de titel hoort. Klopt dat altijd? Dat gaan we in deze les onderzoeken.”

U laat de leerlingen het Taalleesboek voor zich nemen op bladzijde 132. De oefeningen 1.1, 1.2 en 1.3 gaan ze zelfstandig maken. U vertelt de leerlingen dat ze na het lezen van de tekst (opdracht 1.3) de ontbrekende antwoorden van opdracht 1.2 alsnog kunnen invullen.

U neemt de opdrachten 1.1 t/m 1.3 op bladzijde 132 van het Taalleesboek samen met de leerlingen door.

Daarna vraagt u:

“Wie weet nu hoe weetteksten ontstaan?” (Een schrijver doet eerst een onderzoek en schrijft daarover een verslag.)

Vervolgens geeft u alle leerlingen een pepermuntje, niet om op te eten, maar om er de kenmerken van te zoeken. U vraagt:

“Hoe komen we meer te weten over dit pepermuntje?”

Er zijn drie antwoorden mogelijk:

- We zoeken op internet (of lezen in een boek of tijdschrift) wat iemand er na onderzoek over geschreven heeft.
- We vragen het aan iemand die er veel over weet, bijvoorbeeld de directeur van de pepermuntjesfabriek.
- We gaan het zelf onderzoeken.

U schrijft het volgende onderzoekschema op het bord. De leerlingen nemen het over in hun Taalschrift:

Wat wil ik erover weten? (vragen die de onderzoeker zichzelf stelt)	Wat ben ik er over te weten gekomen? (kenmerken van het onderwerp)
Wat is de vorm?	...
Wat is de kleur?	...
Hoe groot is het?	...
Waar is het van gemaakt?	...
Waarvoor gebruikt men het?	...
Hoe smaakt het?	...

Dit schema vult u samen met de klas in. U vraagt daarna:

“Wat kunnen we met deze kenmerken, die de antwoorden op onze vragen zijn, doen?” (We kunnen daarmee een verslag van ons onderzoek schrijven en dat is meteen ook een nieuwe weettekst.)

U doet samen met de leerlingen opdracht 2 op bladzijde 133 van het Taalleesboek, stap voor stap. (Vergeet niet om het woord ‘wybertjes’ te vervangen door ‘pepermuntjes’!) Wijs de leerlingen erop nauwkeurig waar te nemen en de kenmerken duidelijk te verwoorden.

Extra opdrachten: - Taalleesboek, opdracht 3 t/m 5, bladzijde 133 en 134.

Afsluiting	5
-------------------	----------

Als afsluiting kunt u het filmpje over 'de pest' laten zien: <http://www.schooltv.nl/video/de-zwarte-dood-de-pest-raast-door-europa> of u kiest voor het spel 'Galge'. Gebruik een woord van Woordspoor 4 (**slachtoffer, uitsterven**) en/of Woordcluster 5 (**behandeling, genezing**).

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

de schaafwond: Een schaafwond is een wond waarbij de bovenste laag van de huid is afgeschaafd. Het is een pijnlijke maar ondiepe wond.

de zwachtel: Een zwachtel is een lange smalle lap. Die wikkel je om je arm of been heen als je een wond hebt of iets verzwikt hebt.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamento. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamento om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 132 en 133

1.1

bijvoorbeeld wat de pest is, hoe je het krijgt en wat er gebeurt als je het hebt

1.2

bijvoorbeeld:

1 *een heel besmettelijke ziekte*

2 *ongeveer zeshonderd jaar geleden*

3 *door besmetting*

4 *je kreeg builen of je kreeg het heel benauwd; meestal gingen de mensen eraan dood*

5 *builenpest of longenpest*

6 *miljoenen*

1.3

eigen antwoord

1.4

De huid van de slachtoffers werd zwart en daarna gingen ze dood.

2

bijvoorbeeld: Het voorwerp is een paperclip.

Wat wil ik erover weten?

Wat ben ik erover te weten gekomen?

1 Wat is de vorm?	<i>ovaal gebogen</i>
2 Welke kleur heeft het?	<i>metaalachtig (blank)</i>
3 Hoe groot is het?	<i>3 cm lang, 1 cm breed</i>
4 Waar is het van gemaakt?	<i>ijzer (metaal)</i>
5 Waar wordt het voor gebruikt?	<i>om papieren bij elkaar te houden</i>

Werkboek blz. 30 en 31

1

1 b 2 c 3 b 4 a

2

ziekte, behandeling, genezing

3

eigen tekst

extra opdrachten

Taalleesboek blz. 133 en 134

3.1

antwoord op zelfbedachte vragen

3.2

Zie de onderzoeksvragen en –antwoorden in het Taalleesboek.

3.3

eigen antwoord

4

tekening van een gezicht van een kind met de mazelen

5

Een onderzoeksthema als bij opdracht 2 over een zelfgekozen voorwerp uit de klas.

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vormen van woorden met behulp van de achtervoegsels -arm, -rijk, -loos en -vrij.
- De leerlingen oefenen het kunnen vinden van de betekenis van moeilijke woorden door het toepassen van de volgende regels: Ik lees vooruit, ik lees terug, ik splits het lange woord.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 4, bladzijde 128 t/m 130
- Taalleesboek 4, bladzijde 134 t/m 137
- Taalschrift

Start**5**

U herhaalt de woordenschatwoorden die de vorige les aan bod zijn gekomen aan de hand van Woordweb 4 en 5. U vertelt dat we in deze les achtervoegsels gaan herhalen en betekenissen van moeilijke woorden gaan vinden.

Kern – Instructie 1**15**

U zegt:

“We gaan opnieuw oefenen met woorden waar woorddelen achter staan, zoals -arm, -rijk, -loos en -vrij. In les 9 hebben we al met deze achtervoegsels geoefend.”

U vraagt of er leerlingen zijn die voorbeelden van deze woorden kunnen geven en laat ze tevens de betekenis verklaren.

U bespreekt de reacties van de leerlingen en schrijft de woorden en de betekenissen van de woorden op het bord:

- ...arm = met weinig ...** (bijvoorbeeld vetarm, zuurstofarm, caloriearm)
- ...rijk = met veel ...** (bijvoorbeeld kleurrijk, kalkrijk, vetrijk)
- ...loos = zonder ...** (bijvoorbeeld kleurloos, geurloos, moeiteloos)
- ...vrij = zonder ...** (bijvoorbeeld rookvrij, alcoholvrij, suikervrij)
- ...vrij = beschermt tegen ...** (bijvoorbeeld stofvrij, kogelvrij, roestvrij)

U controleert of de leerlingen de betekenis van de ‘basiswoorden’ kunnen uitleggen. Hierdoor kunnen ze ontdekken dat ze ogenschijnlijk lange, moeilijke woorden kunnen ontcijferen.

Hierna vat u het geheel nogmaals samen. U zegt:

“Er zijn woorden die eindigen op **-arm**, die betekenen dat er weinig van iets is, bijvoorbeeld vetarm en zuurstofarm.

Er zijn woorden met **-rijk** aan het eind, die betekenen dat er veel van iets is, bijvoorbeeld zuurstofrijk en succesrijk.

Er zijn woorden die eindigen op **-loos** met de betekenis zonder, zoals zoutloos en pijnloos.

Soms eindigt een woord niet op -loos, maar op **-vrij**, bijvoorbeeld suikervrij en houtvrij. Het woord ‘vrij’ betekent dan hetzelfde als ‘loos’, namelijk zonder.

Sommige woorden met **-vrij** op het eind betekenen dat ze tegen iets beschermen, bijvoorbeeld kogelvrij en stofvrij.”

De leerlingen gaan nu de opdrachten 5 en 6 op de bladzijden 128 en 129 van het Taalleesboek maken. (Eventueel moet u de woorden ‘vorstvrije’ en ‘loodvrije’ extra uitleggen)

Kern – Instructie 2

20

U zegt:

“In het boek staan teksten waar moeilijke woorden voorkomen. Het is de bedoeling dat jullie de betekenissen van die woorden proberen te begrijpen. Zowel uit de tekst als door goed naar de delen van die woorden te kijken. We beginnen samen en daarna gaan jullie in tweetallen verder.”

U leest het fragment uit het boek “Blauwe plekken” van Anke de Vries (opdracht 1) op bladzijde 134 en 135 van het Taalleesboek voor, terwijl de leerlingen voor zichzelf meelesen.

Daarna zegt u tegen de leerlingen dat ze de betekenis van de blauwgedrukte woorden in het verhaal moeten opzoeken.

U vraagt:

“Wat moet je doen als je een woord uit de tekst niet kent?” (Vooruit lezen, teruglezen of het lange woord splitsen.)

Op deze wijze behandelt u 'mankeert' (teruglezen), 'haakte af' (vooruit lezen) en 'huiduitslag' (splitsen). Als dit nog moeizaam gaat, behandelt u nog een aantal moeilijke woorden uit de tekst.

U wijst de leerlingen erop dat er soms een heel stuk vooruit gelezen moet worden. U deelt de groep vervolgens op in tweetallen.

Het is belangrijk dat de leerlingen vooral bovenstaande leesstrategieën toepassen. Het zal voorkomen dat leerlingen sommige blauwgedrukte woorden al kennen. Dan nog is het goed om het 'zoekend lezen' te oefenen. Het gaat erom dat de leerlingen flexibel 'heen en weer door een tekst lezen' en de zin kunnen terugvinden waar ze gebleven waren. Ze moeten dus naast het 'literaire lezen' flexibel leren lezen.

U vraagt de leerlingen hoe ze over het gedrag van Diana denken. Wat moet de rol van de meester zijn? U vraagt de argumenten bij hun mening. U houdt de discussie kort en zorgt dat het niet te zwaar wordt.

De leerlingen lezen en maken opdracht 1 op bladzijde 134 en 135 en maken opdracht 2 op bladzijde 136 van hun Taalleesboek in tweetallen. Leerlingen die klaar zijn, kunnen opdracht 3 op bladzijde 137 van het Taalleesboek maken.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de antwoorden. U vraagt of de leerlingen vooruit- of teruggelezen hebben om het blauwgedrukte woord te vinden of misschien een lang woord gesplitst hebben. (huiduitslag, drukverband)

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 128 en 129

5

- 1 onkruidvrij betekent: zonder onkruid
- 2 vorstvrij betekent: beschermt tegen vorst
- 3 roestvrij betekent: beschermt tegen roest

6

bijvoorbeeld:

- 1 We reden door een bosarm gebied. Er groeiden alleen wat lage struiken met hier en daar een paar bomen.
- 2 Op de tv was een programma over een voedselarme bergstreek. De mensen lijden daar vaak honger.
- 3 Wij tanken loodvrije benzine. Dat is beter voor het milieu.
- 4 In een chloorvrij schoonmaakmiddel zit geen chloor. Daardoor wordt de natuur beschermd.

Taalleesboek blz. 135 t/m 137**1**

- 1 *(Wat is er met je been - teruggelezen)*
- 2 *Mijn voet klapte dubbel. - vooruitgelezen*
- 3 *Jij bent ook altijd het slachtoffer - vooruitgelezen*
- 4 *Dat had ze vorige week ontdekt - vooruitgelezen*
- 5 *Diana hield (maar niet op) – vooruitgelezen*
- 6 *Bijvoorbeeld: bultjes op de huid, een rode huid. (Hier hoort geen zin uit de tekst bij.) - gesplitst*
- 7 *Ze wil weer eens een keer niet meedoen aan de gymles. – vooruitgelezen*
- 8 *Daar was Judith blij om. - vooruitgelezen*

2

- 1 *zo'n wond - vooruitgelezen*
- 2 *ja, hij is wel een beetje dik - vooruitgelezen*
- 3 *nee, we hadden thuis geen verband - vooruitgelezen*
- 4 *Hij had gevonden wat hij zocht - vooruitgelezen*
- 5 *Bijvoorbeeld: een verband dat stevig drukt. (Hier hoort geen zin uit de tekst bij.) - gesplitst*

3

een woordveld rondom 'de blessure'

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het schrijven van dialogen.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taallesboek 4, bladzijde 137 en 138
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje klaar over 'de stethoscoop': <http://www.schooltv.nl/video/hoeklinkt-je-lichaam-je-lichaam-maakt-geluid> of
- U legt een (speelgoed) stethoscoop klaar of een plaat van een stethoscoop.

Start	5
--------------	----------

U zegt:

“Ik ga enkele grappige tweegesprekjes of dialogen (moppen) vertellen over een juffrouw en enkele van haar leerlingen.

Omar: “Juffrouw, kun je ook straf krijgen voor iets wat je niet gedaan hebt?”

Juffrouw: “Natuurlijk niet jongen.”

Omar: “Gelukkig maar, want ik heb mijn huiswerk niet gemaakt.”

Juffrouw: “Eliza, je moet je gezicht beter wassen. Ik kan zo zien wat je vanochtend gegeten hebt.”

Eliza: “Wat dan, juf?”

Juffrouw: “Brood met chocoladepasta.”

Eliza: “Fout juf, dat was gisteren.”

Juffrouw: “In welk land of eiland zijn er nog menseneters?”

Carlos: “Op Aruba.”

Juffrouw: “Hoe kom je daar nu bij?”

Carlos: “In ons aardrijkskundeboek staat letterlijk dat de mensen op Aruba leven van de toeristen.”

Laura: “Mag ik gaan plassen juffrouw?”

Juffrouw: “Nee, niet nu onder de aardrijkskundeles.”

Laura moet zó nodig plassen en doet het in haar broek.

Juffrouw: “Waar ligt de Caribische Zee?”

Laura: “Onder mijn stoel juffrouw.”

Kern – Instructie 1

15

Jullie gaan in deze les een paar korte tweegesprekjes of dialogen schrijven. Het zijn dialogen tussen twee mensen, maar ook tussen twee voorwerpen. Dat kunnen grappige of serieuze dialogen zijn.”

U vertelt de leerlingen dat ze opdracht 1 gaan maken op bladzijde 137 van het Taalleesboek.

U bespreekt opdracht 1 op de volgende wijze:

U zegt:

“Zo dadelijk gaan twee leerlingen de dialoog spelen en de andere leerlingen krijgen de opdracht om erop te letten of de bedachte tekst ook echt een dialoog is, of de sprekers goed op elkaar reageren en of het ook klinkt alsof je er op dat ogenblik zelf bij bent.”

U schrijft op het bord:

- **Is de tekst een echte dialoog?**
- **Reageren de sprekers goed op elkaar?**
- **Klinkt het ook alsof je er echt zelf bij bent?**

U laat vervolgens twee leerlingen voor Karin en zuster spelen. Deze twee lezen de tekst op die één van beide leerlingen opgeschreven heeft.

Na afloop kan er een korte discussie tussen de leerlingen zijn. U zorgt ervoor dat dit goed en in een plezierige sfeer verloopt.

Kern – Instructie 2

20

U vraagt:

“Weten jullie wat een stethoscoop is?”

U laat het filmpje over ‘de stethoscoop’ zien: <http://www.schooltv.nl/video/hoe-klinkt-je-lichaam-je-lichaam-maakt-geluid/>

of u laat de stethoscoop in het echt zien of op een plaat en legt uit waarvoor de dokter hem gebruikt en hoe een stethoscoop werkt.

Vervolgens zegt u:

“Een stethoscoop maakt heel wat mee. Hij hangt bij de dokter om zijn of haar nek, of zit bij de dokter in de tas als de dokter op ziekenbezoek gaat. Hij hoort heel veel. Bij alle mensen hoort hij iets anders. Stel je voor dat de ene stethoscoop een andere stethoscoop tegenkomt. Nou, dan hebben ze elkaar heel wat te vertellen.”

U zet op het bord:

stethoscoop 1: Wat ik nu toch meegemaakt heb.

Dat geloof je niet!

stethoscoop 2: Nou, vertel op.

U gaat nu samen met de leerlingen de dialoog afmaken op het bord. U laat de leerlingen de vervolgzinnen bedenken. Als er ongeveer acht zinnen op het bord staan, laat u de tekst door twee leerlingen voordragen.

U bekijkt samen de opdrachten 3 en 4 op bladzijde 138 van het Taalleesboek.

Naar aanleiding van opdracht 4 gaat u na wat de leerlingen over vitamines weten. De opdracht is niet inhoudelijk belangrijk, wel de schrijfoefening. De leerlingen mogen gerust hun fantasie hierbij laten gaan.

(Eventueel ter informatie: Vitamine A is goed voor de huid, de ogen en als bescherming tegen ontstekingen; Vitamine B is goed voor het zenuwstelsel, de spijsvertering en zorgt ervoor dat je goed groeit; Vitamine C is goed voor de weerstand, de conditie en zorgt ervoor dat je niet zo gauw ziek wordt. Vitamines zijn belangrijk voor je gezondheid. Je kunt niet zonder.)

U schrijft eventueel op het bord:

vitamine A: goed voor huid, ogen en bescherming tegen ontstekingen

Vitamine B: goed voor zenuwstelsel, spijsvertering en dat je goed groeit

vitamine C: goed voor de weerstand, conditie en dat je niet zo gauw ziek wordt

vitamines zijn belangrijk voor je gezondheid. Je kunt niet zonder.

U vertelt de leerlingen dat ze opdracht 3 en 4 gaan maken op bladzijde 138 van het Taalleesboek.

Extra opdracht: - Taalleesboek, opdracht 5, bladzijde 138.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U bespreekt de resultaten van opdracht 3 en 4. Vonden de leerlingen het leuk of lastig om een dialoog te verzinnen? Laat enkele leerlingen hun dialoog voorlezen.

Didactische tip:

In deze les komen woorden voor die eventueel extra uitleg nodig hebben. Deze woorden hoeven echter niet door de leerlingen geleerd te worden.

het zenuwstelsel: Alle zenuwen in je lichaam bij elkaar noemen we het zenuwstelsel. Zenuwen zijn een soort draden die naar de hersenen lopen. Doordat je zenuwen hebt, kun je dingen zien, horen en voelen, bijvoorbeeld pijn.

de spijsvertering: Je spijsvertering is alles wat er met je eten gebeurt, nadat je het hebt opgegeten. Het eten gaat naar je maag en wat er overblijft gaat naar je darmen. Bij je spijsvertering blijven stoffen die je lichaam nodig heeft achter. De rest poep je uit.

de weerstand: Weerstand is de capaciteit van je lichaam om je tegen ziekten te beschermen. Bijvoorbeeld: Hij is nooit ziek, hij heeft veel weerstand.

de conditie: Als je een goede conditie hebt, ben je fit en niet snel moe.

Als een woord moeilijk is om uit te leggen of uit te beelden, vertaal het dan naar het Papiamentu. Leg het uit in het Nederlands, maar noem ook de betekenis in het Papiamentu om de betekenis nog duidelijker te maken.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 137 en 138

1

eigen zinnen

2

eigen tekst

3

zelfbedachte spreekteksten in de ballonnen

4

eigen tekst

extra opdracht

Taalleesboek blz. 138

5

een striptekening met spreekteksten in de ballonnen

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel.
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met *ei* of *ij*. (kijkweetwoorden)
- De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met *i* of *ie*. (kijkweetwoorden)

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 32 t/m 35

Start**5**

U schrijft de volgende zin op het bord:

Gisteren heeft Dora een te kleine bikini gekocht.

U vertelt de klas dat in deze spellingsles alle spellingscategorieën van de afgelopen lessen aan de orde komen. Kunnen de leerlingen aan de hand van deze zin vertellen welke spellingscategorieën dat zijn?

Kern – Instructie 1**15**

De leerlingen nemen bladzijde 32 van het Werkboek voor zich. U laat ze de eerste kolom van zes woorden gedurende korte tijd aandachtig bekijken. Vervolgens doen de leerlingen hun Werkboek dicht. U laat een leerling de woorden met *i* (uitgesproken als /ie/) uit de kolom opnoemen. Daarna laat u een andere leerling de woorden met *ie* noemen. Het Werkboek wordt weer geopend en de woorden die net aan de orde zijn geweest, worden nog een keer bekeken en daarna uit het hoofd opgeschreven op de volgende bladzijde. Direct hierna controleren de leerlingen de schrijfwijze. Fouten worden direct verbeterd. Deze procedure herhaalt u met de overige kolommen woorden (in de kolommen 2 en 4 gaat het om woorden met *ij* of *ei*).

1	2	3
kilometer	lekkernij	plezierig
antiek	arbeider	benzine
vrienden	bakkerij	zielig
liniaal	breinaald	diamant
olifant	onderwijs	asielzoeker
iedereen	fontein	dirigent

4	5
refrein	februari
Romein	miezerig
praktijk	paniek
seizoen	figuur
vrijdag	gitaar
heimwee	republiek

Kern – Instructie 2

15

Herinner de leerlingen aan les 10. Hierin is geleerd dat er in de zinnen soms wel twee werkwoorden voorkomen. Als een werkwoord op een /t/-klank eindigt, mag je het niet langer maken als het een persoonsvorm is, maar wel als het geen persoonsvorm is!

U bekijkt de opdrachten in het Werkboek. U legt de opdrachten uit en maakt van iedere opdracht de eerste zin samen. Vervolgens maken de leerlingen de opdrachten zelfstandig af.

Afsluiting

10

U bespreekt met de leerlingen welke spellingscategorieën ze moeilijk/makkelijk vonden in deze les. Laat ze vervolgens zoveel mogelijk woorden uit het hoofd opnoemen met *ei*, daarna met *ij* en tot slot met */ie/=i*. U schrijft deze woorden op het bord. Welk spellingscategorie heeft gewonnen?

Antwoorden

Werkboek

1, blz 32 t/m 35

1 en 2

antwoorden staan in de les

3

3.1

1 lekt, 2 voert, 3 worden, 4 stopt, 5 trekt

3.2

loopt

5

1 Floor verstijfde van schrik.

2 Meneer stond vlak achter haar.

3 Hij hield zijn ogen op haar gericht.

4 Toen deed hij een stap terug.

5 Floor hield haar adem in.

6 Ze keek heel beteuterd.

7 Ze had nog niets gezegd.

8 Waarom deed de meneer zo streng?

Leerdoelen

- Spelling
 - op de juiste manier de persoonsvormen en andere werkwoordvormen schrijven
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie
 - het schrijven van meerlettergrepige woorden met ij of ei
- Stellen
 - een dialoog schrijven
- Taalbeschouwing
 - het verklaren van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen en zelf dergelijke woorden gebruiken
- Leesbegrip
 - het waarom van een nieuwe alinea in een verhaal aangeven
- Woordenschat
 - de woorden van de Woordclusters zowel passief als actief beheersen
 - de betekenisrelaties tussen de woorden van de Woordclusters beheersen

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Toetsboek thema 1, toetsblad 1 t/m 11

Vorbereiding

- Toetsbladen kopiëren en er een Toetsboek van maken.

Start**5**

U zegt:

“Vandaag en morgen krijgen jullie een toets van dit thema. Als jullie een Toetsboek hebben gekregen, mogen jullie niet meer praten. We beginnen eerst met een dictee. Daarna kijken we naar de opdrachten die jullie gaan maken. Jullie gaan de opdrachten individueel maken. Als je klaar bent, kijk je het werk nog eens goed na en daarna mag je stil iets voor jezelf doen.

Kern – Instructie**30**

U deelt de Toetsboeken uit.

Iedereen pakt Toetsblad 1 voor zich. U geeft aan dat er vandaag eerst een zinnendictee is van 10 zinnen en dat de rest van het dictee uit 20 woorden bestaat.

Het zinnendictee wordt op dezelfde wijze gedaan als tijdens de Spellingslessen.

U zegt:

“Ik lees de eerste zin. Jullie luisteren goed.”

Lesinhoud

Herhaling

- Spelling
 - De leerlingen oefenen het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel.
 - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met ei of ij. (kijkweetwoorden)
 - De leerlingen oefenen het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie. (kijkweetwoorden)
- Stellen
 - De leerlingen herhalen het schrijven van een dialoog.
- Taalbeschouwing
 - De leerlingen herhalen het verklaren van de betekenis van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen en het zelf gebruiken van dergelijke woorden.
- Leesbegrip
 - De leerlingen herhalen hoe ze een nieuwe alinea in een verhaal aangeven.
- Woordenschat
 - De leerlingen herhalen de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen deze doelwoorden.

Verdieping

- een aantal doelen dat al bij voorgaande lessen Spelling en Taalbeschouwing aan de orde is gekomen

Materiaal

Klassikaal

- alle woordwebben van dit thema

Individueel

- Werkboek 1, bladzijde 36 t/m 44 (herhaling)
- Werkboek 1, bladzijde 45 t/m 55 (verdieping)

Start**5**

U vertelt de leerlingen dat u de les van vandaag en morgen met de hele klas gaat beginnen, maar dat u daarna met kleinere groepen gaat werken.

U zet de leerlingen die de toets goed gemaakt hebben eerst aan het werk. Zij maken zelfstandig de herhalingsopdrachten en daarna de verdiepings-opdrachten. De andere leerlingen gaan met u de herhalingsopdrachten maken.

VERDIEPING

De leerlingen die volgens de diagnostische toets de doelen beheersen, werken zelfstandig (individueel of in tweetallen) aan de herhalings- en verdiepingsopdrachten.

U vertelt deze leerlingen wat ze moeten doen door de opdrachten 12 t/m 25 op bladzijde 45 tot en met 55 van het Werkboek kort door te nemen. U wijst hen erop dat ze elkaar mogen helpen wanneer ze een vraag hebben.

HERHALING

De leerlingen die de herhalingsoefeningen gaan maken, worden door u begeleid. (extra instructie)

Doel Spelling: het vinden en schrijven van de persoonsvorm en andere werkwoordsvormen in zinnen met twee werkwoordsvormen en een wanneerdeel, het schrijven van meerlettergrepige woorden met ei of ij, het schrijven van meerlettergrepige woorden met i of ie.

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

Tim heeft een week in het ziekenhuis gelegen.

Hij had opeens heel veel last van hoofdpijn.

Nu krijgt hij medicijnen.

Aan de hand van deze zinnen bespreekt u de behandelde spellingscategorieën. Laat de leerlingen eerst alle werkwoordsvormen zoeken, daarna alle persoonsvormen, vervolgens de woorden waar je /ie/ hoort, maar *i* schrift en tot slot de *ei/ij*-woorden.

U neemt kort de opdrachten 1 tot en met 5 door. Maak van iedere opdracht de eerste zin samen of leg de opdrachten kort uit.

Doel Stellen: dialogen schrijven.

U schrijft de volgende zinnen op het bord:

Omar: “Mam, ik voel me niet zo lekker.”

Moeder: “Heb je pijn in je buik?”

Omar: “Ja, ik denk dat ik niet naar school kan.”

U laat de leerlingen vervolgzinnen bedenken, waarbij Omar en zijn moeder steeds duidelijk op elkaar moeten reageren. Als er ongeveer acht zinnen op het bord staan, laat u de tekst door twee leerlingen voordragen of uit het hoofd naspelen.

U benadrukt nog eens dat in een goede dialoog de sprekers op elkaar reageren en dat het moet klinken alsof je er op dat ogenblik zelf bij bent.

U vraagt:

“Wie heeft er wel eens gehoord van Artsen zonder grenzen?”

U laat een paar leerlingen reageren en stelt vast dat het een organisatie betreft die wereldwijd medische hulp biedt, vooral in ontwikkelingslanden en oorlogsgebieden.

U zegt:

“De opdracht die jullie moeten gaan maken gaat over een dialoog tussen een arts van Artsen zonder grenzen en een meisje dat later ook dokter wil worden.”

De leerlingen maken zelfstandig opdracht 6 op bladzijde 38 uit het Werkboek.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Doel taalbeschouwing: de betekenis verklaren van -arm, -rijk, -loos en -vrij in afleidingen en samenstellingen en zelf dergelijke woorden gebruiken.

U schrijft op het bord:

-arm -rijk -loos -vrij

U zegt:

“Ik lees een klein verhaaltje voor waarin een woord ingevuld moet worden dat eindigt op -arm, -rijk, -loos of -vrij. Als je weet wel woord ik bedoel, steek je je vinger op.”

U leest voor:

“In het centrum van de stad was het altijd heel druk, vooral met de auto’s. De minister besloot toen om het centrum af te sluiten voor auto’s. Er mochten geen auto’s meer komen. Het centrum is nu.....” (autovrij)

U laat een paar leerlingen reageren en schrijft het woord **autovrij** in de goede rij op het bord.

Dezelfde procedure herhaalt u met de volgende teksten:

- Wim had geen enkele fout in zijn werk. Zijn taalles was helemaal
(**foutloos**)

- Die trainer is al drie keer kampioen geworden met zijn elftal. Hij heeft veel succes gehad. Je kunt wel zeggen dat hij is. (**succesrijk**)
- De zwerver had geen dak boven zijn hoofd. Hij was (**dakloos**)

U schrijft nu het woord **stuurloos** in de goede rij op het bord en laat de leerlingen daarbij een korte tekst bedenken, waarin duidelijk wordt wat het woord betekent. Hetzelfde doet u vervolgens met de woorden: **alcoholvrij**, **voedselrijk** en **vetarm**.

De leerlingen maken zelfstandig de opdrachten 7 en 8 op bladzijde 49 en 50 van het Werkboek. Waar nodig biedt u individuele hulp.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Doel leesbegrip: het waarom van een nieuwe alinea in een verhaal aangeven.

U schrijft op het bord:

- **andere persoon**
- **andere plaats**
- **andere tijd**
- **andere gebeurtenis**

U laat de leerlingen de tekst 'Avontuur in het ziekenhuis' van opdracht 9 op bladzijde 51 van het Werkboek voor zich nemen en u leest het verhaal voor, terwijl de leerlingen meelesen.

U vraagt:

- "In hoeveel alinea's is dit verhaal verdeeld?" (vijf alinea's)
- "Hoe weet je dat?" (Dat kun je zien aan het inspringen van een nieuwe alinea. En aan het stuk witregel aan het eind van de vorige alinea.)
- "Waarom begint bij regel 5 een nieuwe alinea?" (omdat er iets op een andere tijd gebeurt)
- "Waarom begint bij regel 10 een nieuwe alinea?" (omdat er iets op een andere plaats gebeurt)
- "Waarom begint bij regel 12 een nieuwe alinea?" (omdat er iets heel anders gebeurt)
- "Waarom begint bij regel 16 een nieuwe alinea?" (omdat er een andere persoon bijkomt)

De leerlingen lezen vervolgens opdracht 10 op bladzijde 42 en maken de opdrachten 10.1 t/m 10.4 op bladzijde 43 van het Werkboek zelfstandig. Waar nodig biedt u individuele hulp.

U controleert en bespreekt de antwoorden.

Doel woordenschat: het herhalen van de doelwoorden en de betekenisrelaties tussen deze doelwoorden.

U bespreekt de Woordwebben. U laat de leerlingen een uitleg geven van de woorden die ze aangeboden kregen. U laat andere leerlingen helpen met de uitleg. U verbetert en voegt toe indien het nodig is. Vervolgens maken de leerlingen zelfstandig of in tweetallen opdracht 11 op bladzijde 44 van het werkboek.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U speelt het spelletje 'Galgje' met een aantal doelwoorden van het thema.

Antwoorden	
-------------------	--

Herhaling

Werkboek blz. 36 t/m 44

1

1 stond (te) wachten

2 was gekomen

3 hadden afgesproken

4 was geworden

5 begon (te) vervelen

2

1 heeft gewacht

2 gehold

3 gewipt

4 gehuppeld

5 verveeld

3

eigen invulling

Werkboek blz. 37 (Spelling)

4

1 januari

2 juli

3 diamant

4 televisie

5 familie

6 kapitein

7 olifant

5

1 grijs	4 twijfelen
2 medicijn	5 bakkerij
3 feit	

Werkboek blz. 38 (Stellen)

6

eigen tekst

Werkboek blz. 39 (Taalbeschouwing)

7

1 zonder stof	3 met weinig kalk
2 met veel schaduw	4 zonder moeder

8

1 zonder	2 zonder

Werkboek blz. 40 (Taalbeschouwing)

8

3 beschermt tegen	4 met weinig	5 met veel

Werkboek blz. 43 (Leesbegrip)

10.1

a Er komt een andere persoon bij.

10.2

b Er gebeurt iets op een andere plaats.

10.3

d Er gebeurt iets heel anders.

10.4

c Er gebeurt iets op een andere tijd.

Werkboek blz. 44 (Woordenschat)

11

- 1 herberg
- 2 dieet
- 3 stethoscoop
- 4 zogenaamd
- 5 gokken
- 6 ondersteunen
- 7 chemisch
- 8 verslaafd
- 9 menigte
- 10 genezing
- 11 allergie

Er staat verticaal in het gedrukte vak: behandeling.

*Verdieping*Werkboek blz. 45 t/m 55**12**

1 koopt	4 haal/haalt
2 schrijven	5 zwem/zwemt
3 doe/doet	

13*eigen invulling*Werkboek blz. 46 (Spelling)**14***taxi, kilo, liter, idioot, lampion, minuut, televisie, giechelen, fantasie, familie*Werkboek blz. 47 (Taalbeschouwing)**15**

1 kinderrijk	3 talentrijk	5 lekvrij
2 ademloos	4 suikerarm/suikervrij	6 koortsvrij

Werkboek blz. 48 (Taalbeschouwing)**15**

7 zorgeloos	8 zuurstofarm

16

- Ik ben ziek, zodat mijn moeder de dokter belt.
- De dokter gelooft niet dat een aspirientje helpt.
- Hij weet niet zeker of hij vandaag tijd heeft om te komen.

Werkboek blz. 49 (Taalbeschouwing)**17.1**

1 beste	4 verre, lief
2 papieren, mooi	5 prachtige
3 spannend, dappere	

17.2

1 flinke	5 geheime
2 leuke	6 diep
3 slim	7 piepklein
4 komende	8 spannendste

Werkboek blz. 50 (Taalbeschouwing)**18.1**

1 liefdeloos	3 foutloos
2 naamloos	4 geluidloos

18.2

1 zonder kosten	3 zonder roem
2 zonder beweging	4 zonder kind(eren)

19.1

- 1 *Mijn zus brak een been bij het skiën.*
- 2 *We moesten halsoverkop terug naar Aruba.*

Werkboek blz. 51 (Taalbeschouwing)

19.2

- 1 *De dokter zei het.*
- 2 *We moesten meteen naar het ziekenhuis.*

19.3

- 1 *Een chirurg vroeg het.*
- 2 *Mijn zus had veel pijn.*

20

- 1 *suikervrij*
- 2 *alcoholvrij*
- 3 *roestvrij*
- 4 *kogelvrij*
- 5 *schadevrij*

Werkboek blz. 52 (Taalbeschouwing)

21

1 <i>met de mond vol tanden staan</i>	5 <i>niets om het lijf hebben</i>
2 <i>het hart ligt hem op de tong</i>	6 <i>een hard hoofd in iets hebben</i>
3 <i>doen alsof je neus bloedt</i>	7 <i>ergens mee in zijn maag zitten</i>
4 <i>het hoog in de bol hebben</i>	8 <i>een grote mond hebben, maar een klein hartje</i>

Werkboek blz. 53 (Taalbeschouwing)

22

- Hij werd erg boos: zin 2, 4.*
Hij maakte haar boos: zin 1, 3.

23

- Rijst brandt gauw aan. - letterlijke betekenis*
Rick is gauw aangebrand. - figuurlijke betekenis

Werkboek blz. 54 (Taalbeschouwing)

24

- 1 *Dat betekent dat hij erg gauw driftig wordt.*
- 2 *Dat betekent dat Fenna er erg boos bij kijkt.*
- 3 *Dat betekent dat hij altijd opgewonden vertelt wat er gebeurd is en daarna weer rustig wordt.*
- 4 *Dat betekent dat zij met tegenzin aardappels schilt.*

Werkboek blz. 55 (Taalbeschouwing)

25.1

bijvoorbeeld een emmer onder een druppelende/lekkende kraan

25.2

- 1 *Rick moest nablijven terwijl hij niets gedaan had!*
- 2 *Die vervelende jongen duwde mijn zusje omver.*

Lesinhoud

- De leerlingen oefenen met het schrijven van verhaaltjes en gedichtjes met komische wendingen.
- De leerlingen passen doelwoorden van het thema toe.

Materiaal

Klassikaal

Individueel

- Taalleesboek 4, bladzijde 130 en 131
- Taalschrift

Vorbereiding

- U zet het filmpje 'Mr. Bean at the dentist' klaar:
<https://www.youtube.com/watch?v=IW6R9kSGV2Q> .

Start**5**

U zegt tegen de leerlingen dat ze een kort grappig filmpje gaan bekijken.

U laat vervolgens het filmpje 'Mr. Bean at the dentist' zien

(<https://www.youtube.com/watch?v=IW6R9kSGV2Q>). Mocht u niet beschikken over een werkende internetverbinding, kunt u het filmpje van tevoren downloaden.

U zegt:

“Jullie gaan zelf grappige verhaaltjes en gedichtjes schrijven. In de opdrachten staan woorden die je daarbij moet gebruiken. Je gaat alleen aan het werk, maar ook in groepjes.”

Kern – Instructie 1**35**

U bespreekt opdracht 1 op bladzijde 130 van het Taalleesboek.

De leerlingen maken de opdracht.

U laat enkele leerlingen de zelfbedachte teksten bij opdracht 1 voorlezen.

Vervolgens gaat u samen met de leerlingen de werkwijze van opdracht 2 op bladzijde 130 van het Taalleesboek uitvoeren.

U begint zelf met de titel 'Het gebroken been' en een eerste zin, bijvoorbeeld: 'Omar ging naar Leroy fietsen, maar ...'.

U geeft de beurt door aan een leerling die het verhaal verder vertelt. Na een zin wordt de beurt doorgegeven aan een volgende tot het verhaal af is.

U neemt daarna de opdrachten 3 t/m 5 door en wijst groepjes aan. De groepjes stelt u samen door leerlingen samen te laten werken die verschillende taalniveaus hebben.

De leerlingen maken de opdrachten.

U bespreekt de opdrachten. Het gaat erom of de leerlingen erin geslaagd zijn met de gegeven woorden grappige verhaaltjes te maken.

Afsluiting	5
-------------------	----------

U laat de groepjes hun verhaal voordragen.

Antwoorden	
-------------------	--

Taalleesboek blz. 130 en 131

1

zelfbedacht verhaaltje

2

eigen groepsverhaal

3

zelfbedacht verhaal of gedicht

4

eigen gedichten

5

eigen tekening

Bijlagen

- **Toetsbladen thema 1**
- **Controletoets dictee thema 1**
- **Alfabetische woordenlijst thema 1**
- **Spellinghulp**

Toetsbladen

Controle toets thema 1

Alfabetische woordenlijst thema 1

Woordenlijst thema 1

1. alcoholisch

36. scheikunde

Thema 1

Word maar gauw weer beter

2. allergie, de
3. behandeling, de
4. besmetten
5. bestrijden
6. cafeïne, de
7. chemisch
8. diabetes
9. dieet, het
10. energie, de
11. gebruik, het
12. genezing, de
13. gewricht, het
14. gokken
15. herberg, de
16. ingrediënten, de
17. kenmerken, de
18. kwakzalver, de
19. koetsier, de
20. laboratorium, het
21. leerplichtig
22. mengsel, het
23. menigte, de
24. natuurlijk
25. nuchter
26. nuttig
27. omstanders, de
28. onder invloed zijn
29. ontsteking, de
30. ontstoken
31. ontwenningsskuur, de
32. opwekkend
33. overmatig gebruik
34. pepmiddel, het
35. reuma, de
37. schoolziek
38. slachtoffer, het
39. slijmvliezen, de
40. stomdronken
41. stram
42. suikergehalte, het
43. toenemende kans op
44. uitslag, de
46. uitsterven
47. vergroeiing, de
48. verslaafd
49. werkelijk
50. zogenaamd

Spellinghulp

Woordenlijst**Woorden met /k/ = c**

accent	collecte	contant	inspectrice
accu	collecteren	contributie	locomotief
acteur	collectie	controle	macaroni
actie	collega	coupé	microfoon
actief	combinatie	couplet	microscoop
activiteit	comité	creatief	musical
actrice	commandant	crème	narcose
advocaat	commentaar	crêpepapier	perfect
alcohol	commissaris	crisis	plastic
bacterie	commissie	cursus	postcode
bioscoop	competitie	dialect	product
cactus	compleet	dictee	project
cadeau	compliment	direct	reactie
café	componiste	directeur	reclame
cake	compost	directie	record
camera	computer	directrice	risico
camping	concentreren	disco	seconde
capuchon	concert	discotheek	speculaas
caravan	conciërge	discussie	succes
cavia	conclusie	economie	tractor
chocolade	concreet	effect	truc
circuit	concurrent	excursie	verticaal
circus	conducteur	excuus	viaduct
clown	conductrice	ijsco	
club	confetti	insect	
cola	contact	inspecteur	

Woorden met /s/ = c

accent	circuit	feliciteren	procent
actrice	circus	feliciteren	proces
ambulance	cirkel	financieel	provincie
cel	citroen	inspectrice	recept
cent	concentreren	lucifer	speciaal
centimeter	concert	medicijn	specialist

Thema 1

Word maar gauw weer beter

centraal	conciërge	narcis	specialiteit
centrum	december	officier	
cijfer	elektriciteit	precies	

Woordenlijst

Woorden met /zj/ = g

asperge	etage	horloge	passagier
bagage	etalage	lekkage	slijtage
centrifuge	garage	logé	spionage
conciërge	giraf	logeren	stage
energie	giraffe	manege	vitrage

Woorden met /sj/ = ch

capuchon	China	chocolade	machinist
champignon	Chinees	douche	marcheren
chauffeur	chip	douchen	parachute
chef	chips	lunch	rechercheur
chimpansee	chirurg	machine	

Woorden met /g/ = ch

ach	glimlachen	juichen	och
belachelijk	goochelaar	kachel	pech
chaos	goochelen	kuchen	pochen
chemisch	joch	lachen	techniek
echo	jochie	lichaam	toch
giechelen		noch	zich

Woorden met /ie/ = i

abrikoos	chirurg	experiment	indiaan
activiteit	citroen	expositie	ingenieur
Afrika	combinatie	fabrikant	intelligent
alinea	comité	familie	januari
Amerika	competitie	februari	jubileum
aquarium	compliment	feliciteren	juli
artikel	confetti	feliciteren	juni
aspirine	contributie	figuur	justitie
autoritair	crisis	file	kampioen

Thema 1

Word maar gauw weer beter

bami	dia	finale	kantine
benzine	dialect	financieel	kapitein
bibliotheek	diamant	frituren	kievit
bikini	dieet	giraf	kilo
biologie	diploma	giraffe	kiosk
bioscoop	direct	giro	klarinet
bizar	directeur	gitaar	klimaat

Woordenlijst

cavia	directie	halvarine	krioelen
centimeter	directrice	horizon	kritiek
centrifuge	dirigent	hygiëne	lampion
champignon	dominee	idee	lawine
China	elektriciteit	idiot	limonade
Chinees	etiket	imiteren	liniaal
liter	officier	repetitie	studio
lucifer	olifant	riool	Suriname
macaroni	ordinair	risico	surprise
machine	organisatie	rivier	taxi
machinist	pagina	routine	televisie
margarine	pensioen	ruïne	titel
materiaal	periode	serieus	tosti
maximaal	piano	sigaar	tribune
medicijn	piloot	sigaret	triplex
meubilair	piste	sinaasappel	uniform
miauwen	pistool	sirene	verticaal
microfoon	podium	situatie	via
microscoop	politie	ski	viaduct
militair	politiek	souvenir	video
minimum	positie	speciaal	videotheek
minister	positief	specialist	violist
ministerie	president	specialiteit	viool
minuut	prieel	spinazie	visite
muzikant	prima	spion	vitamine
nasi	privé	spionage	vitrage
niveau	radio	stadion	

Thema 1

Word maar gauw weer beter

Woorden met y

baby	hockey	playback	systeem
dynamo	hyena	pony	type
Egypte	hygiëne	pyjama	gameboy
hypnose	sorry	typisch	
gymnastiek	jury	symbool	volleybal
gymzaal	mayonaise	sympathiek	yochurt
hobby	mysterie	synoniem	

Woordenlijst

Woorden met ei

aanreiken	eiland	leiden	scheidsrechter
aardbei	eind	leiding	sein
activiteit	eindelijk	marsepein	seizoen
afscheid	eisen	mei	specialiteit
allebei	elektriciteit	meid	steiger
allerlei	feit	meisje	steil
arbeider	fontein	omleiden	terrein
bedreigen	geheim	overeind	trein
begeleiden	geit	paleis	uitbreiden
beide	gewei	peil	vallei
bereid	hei	peinzen	veilig
bereiken	heide	plein	verscheidene
breien	heilig	pleister	verspreiden
dreigen	heimwee	porselein	voorbereiden
dweil	hoeveelheid	prei	vrijheid
ei	inleiding	refrein	wei
eigen	kapitein	reiger	weide
eigenaar	karwei	reis	weigeren
eigenlijk	keihard	reizen	weinig
eigenschap	keizer	reiziger	zei
eigenwijs	klei	Romein	zeil
eik	klein	scheiden	

Woorden met ij

aardrijkskunde	begrijpen	bijbel	blijken
----------------	-----------	--------	---------

Thema 1

Word maar gauw weer beter

altijd	belangrijk	bijl	blijven
andijvie	beschrijven	bijna	boerderij
azijn	bevrijden	bijten	brij
bakkerij	bevrijding	bijvoorbeeld	cijfer
batterij	bewijs	bladzijde	dijk
bedrijf	bij	blij	dikwijls
dozijn	lijden	rijk	uitwijken
drijven	lijf	rijm	verdwijnen
drukkerij	lijken	rijp	vergelijken
eigenwijs	lijm	rijst	verschijnen
fijn	lijn	schijf	verwijten
Frankrijk	lijst	schijnen	vijand
gelijk	lijster	schilderij	vijf

Woordenlijst

glijden	maaltijd	schrijven	vijver
gordijn	maatschappij	slijpen	vlakbij
grijnzen	medelijden	slijtage	vrij
grijpen	medicijn	slijten	vrijdag
grijs	mij	slijterij	vrijheid
hij	mijn	smijten	waarschijnlijk
hijgen	nijdig	snijden	wedstrijd
hijzen	nijlpaard	spijker	wij
ijs	nijptang	spijt	wijd
ijsco	onbeschrijfelijk	stijf	wijfje
ijverig	onderwijs	stijgen	wijk
ijzel	ontbijt	stijl	wijn
ijzer	opzij	strijd	wijs
jij	padvinderij	strijkijzer	wijzen
kijken	Parijs	tamboerijn	wijzer
knijpen	partij	tapijt	woestijn
konijn	pijl	tegelijk	wrijven
kozijn	pijn	terwijl	zij
krijgen	pijp	tevoorschijn	zijde
krijzen	praktijk	tijd	zijn

Thema 1

Word maar gauw weer beter

krijt	prijs	tijdens	zwijgen
kwijt	ravijn	tijger	
leeftijd	rij	Turkije	
lekkernij	rijden	twijfelen	

Woorden eindigend op ice

actrice	conductrice	directrice	inspectrice
---------	-------------	------------	-------------

Woorden met x

box	exemplaar	expres	saxofoon
claxon	experiment	extra	soundmix
ex-	expert	fax	taxi
examen	explosie	luxe	textiel
excursie	export	maximaal	triplex
excuus	expositie	mixer	

Woordenlijst

Woorden met th

apotheek	marathon	thema	thermostaat
bibliotheek	methode	theorie	thuis
discotheek	sympathiek	therapie	videotheek
enthousiast	theater	thermometer	
katholiek	thee	thermosfles	

Woorden met q

aquarium	quiz
----------	------

Woorden met /p/ = b

abnormaal	club	krab	web
absoluut	eb	slab	website
ambtenaar	heb	slib	

Woorden die met wr beginnen

wraak	wrat	wrijven	wroeten
wrak	wreed	wringen	

Thema 1

Word maar gauw weer beter

Leenwoorden uit het Engels

barbecueën	drugs	lunch	skaten
bungalow	e-mail	mailen	skeeleren
cake	flat	make-up	soundmix
camping	gameboy	musical	sticker
caravan	gamen	paperclip	surfen
chatbox	goal	plastic	tackelen
chatten	hockey	playback	tank
chip	interview	race	team
chips	jack	rails	trainen
coachen	joggen	shampoo	tram
computer	jury	shop	T-shirt
crossen	keeper	shoppen	video
cup	ketchup	show	volleyball
downloaden	laptop	skateboarden	weekend

Woordenlijst

Leenwoorden uit het Frans

auteur	chauffeur	envelop	niveau
biscuit	circuit	etui	paraplu
blouse	conciërge	jus	portemonnee
bureau	detail	mayonaise	punaise
cadeau	diner	medaille	record
champignon	douche	milieu	toilet

Woorden met é, è of ê

blèren	coupé	hé	oké
café	crème	hè	privé
comité	crêpepapier	logé	volière

Woorden eindigend op een niet- of moeilijk verlengbare d

altijd	gereed	iemand	zand
bloed	geweld	moed	
geduld	grind	niemand	
geld	grond	verstand	

Thema 1

Word maar gauw weer beter

Woorden met au

applaus	chauffeur	klauw	pauzeren
au	dauw	lauw	rauw
augurk	flauw	miauwen	restaurant
augustus	gauw	nauw	sauna
auteur	grauw	nauwelijks	saus
auto	kabeljauw	nauwkeurig	snauwen
autoritair	kauwen	paus	wenkbrauw
benauwd	kauwgom	pauw	
blauw	klauteren	pauze	

Woorden met /oe/ = ou

blouse	douche	journalist	souvenir
coupe	douchen	retour	tournee
couplet	enthousiast	route	
douane	journaal	routine	

Woordenlijst

Woorden op air

autoritair	militair	ordinair	populair
meubilair	miljonair		

Woorden met een niet-geschreven /w/

duel	egoïst	januari	ruïne
duet	eventueel	kanoën	situatie
duo	februari	oase	

Woorden met een niet-geschreven /j/

alinea	jubileum	piano	spion
biologie	kampioen	podium	spionage
bioloog	kiosk	prieel	stadion
bioscoop	krioelen	radio	studio
creatief	lampion	reactie	theater
	liniaal	reageren	theorie
financieel	materiaal	riool	via

Thema 1

Word maar gauw weer beter

hyena	miauwen	serieus	viaduct
hygiëne	museum	speciaal	videotheek
idiot	pensioen	specialist	violist
indiaan	periode	specialiteit	viool
ingenieur			

Bijzondere inprentwoorden

afschuwelijk	burgemeester	onnozel	vanmiddag
afval	datum	ontdekken	vanmorgen
applaus	kostbaar	postzegel	verrassing
beantwoorden	onmiddellijk	sieraad	
bijzonder	onmogelijk	stiekem	

Woorden met f

afschuwelijk	gefeliciteerd	oefenen	tafel
afval	grafiek	onbeschrijfelijk	telefoon
alfabet	informatie	perfect	twijfelen
begravenis	koffie	plafond	uniform
fotograferen	luifel	professor	wafel

Woordenlijst

Woorden met s

asiel	resultaat	ruisen	vreselijk
bliksem	ritselen		

Woorden met z

aarzelen	gymzaal	ontzettend	roze
azijn	horizon	oorzaak	stofzuiger
bazaar	jazeker	opzetten	suizen
bijzonder	kozijn	opzoeken	verzamelen
bizar	langzaam	peinzen	zichzelf
duizelig	mezelf	plezier	(tot) ziens
duizend	muziek	postzegel	
gezond	muzikant	puzzel	
grijzen	onnozel	reiziger	

Regels om te onthouden

1 Woorden met d of t

- Als de eindklank van een woord (als het geen persoonsvorm is) een /t/ is, maak je het woord langer. Als je een /d/ hoort, is de eindletter van het woord ook een d.
hond – honden

Let op: Bij persoonsvormen mag de verlengingsregel niet toegepast worden. Hier gelden de persoonsvormregels.

2 cht

- Als je na een korte klank /gt/ hoort, dan schrijf je *cht*, behalve bij *ligt*, *legt*, en *gelegd*, *zegt* en *gezegd*, *vlagt* en *gevlagd*.
lacht

Regels om te onthouden

3 sch

- Als je aan het begin van een woord /sg/ hoort, schrijf je altijd *sch*.
school

4 g(t) of ch(t)

- Als je na een lange klank of na een tweetekenklank een /g/ hoort, schrijf je een *g*, behalve bij *juichen*, *giechelen*, *goochem* en *goochelen*.
plaagt – zwoegt

5 ng of nk

Thema 1

Word maar gauw weer beter

- Als je na een /ng/-klank een /k/-klank hoort (/ngk/), schrijf je *nk*.
bedenken

6 open of gesloten lettergreep

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een lange klank, dan schrijf je hem met één klinker (verenkelingsregel)

molen

- Hoor je aan het einde van een klankgroep een korte klank, dan schrijf je een dubbele medeklinker (verdubbelingsregel).

kikker

Regels om te onthouden

7 f wordt ff of v en s wordt ss of z

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verdubbelingsregel geldt bijna altijd met *ff* of *ss*.

straf – straffen, huismus – huismussen

- Meervouden of verlengingen van woorden eindigend op *f* of *s* schrijf je wanneer de verenkelingsregel geldt bijna altijd met *v* of *z*.

stokdoof – stokdove, kaas – kazen

8 /u/-klank

- Als je een /u/ hoort op een lage stemtrap, dan schrijf je een *e* en als je een /u/ hoort op een hoge stemtrap schrijf je een *u*.

vroeger – geluk

9 ij en lijk

- Als je /luk/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *lijk*, maar niet bij geluk.

makkelijk

- Als je /ug/ hoort aan het einde van een woord, dan schrijf je *ig*, maar niet bij terug.

aardig

Regels om te onthouden

10 eer, oor en eur

- Je hoort /ir/, /or/ of /ur/, maar je schrijft *eer*, *oor* of *eur*.

speer – koor – deur

11 aai, ooi en oei

- Je hoort /aaj/, /ooj/ en /oej/, maar je schrijft *aai*, *ooi* en *oei*.

zwaaien – mooi – bloei

Thema 1

Word maar gauw weer beter

12 uw, ieuw, eeuw, auw, ouw

- Als er aan het einde van een woord of woorddeel een *w* staat, komt er altijd een *u* voor.

ruw – nieuw – leeuw – pauw – bouwen

13 tie

- Hoor je aan het einde van een woord */tsie/*, dan schrijf je *tie*.

politie

- Hoor je aan het einde van een woord */sie/* en daarvoor een medeklinker, dan schrijf je *tie*.

actie

14 heid

- Hoor je */heit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je altijd *heid*.

gladheid

15 tijd of teit

- Hoor je */teit/* aan het einde van een woord of woorddeel, dan schrijf je *tijd* als het woord met de kloktijd te maken heeft. Als dat niet zo is, schrijf je *teit*.

lentetijd – kwaliteit

16 isch of ische

- Hoor je */ies/* aan het einde van een woord of woorddeel, dat bij verlenging */iesu/* wordt, dan schrijf je *isch* of *ische*.

Behalve bij Fries – Friese. En bij woorden zoals vies – vieze en precies – precieze, omdat je een */z/* hoort in plaats van een */s/*.

praktisch

17 afbreken

- Samengestelde woorden worden afgebroken tussen de twee (samenstellende) woorden.

ijs – vrij

- We breken af tussen twee lettergrepen. De lettergreepgrens hoor je als je het woord in klankgroepen uitspreekt.

spre – ken

- Als op een lettergreepgrens twee medeklinkers staan, moet het woord tussen die twee medeklinkers worden afgebroken. (Let op: Als de verdubbelingsregel van toepassing is, wordt het woord tussen de dubbele medeklinker afgebroken.)

wer – ken, straf – fen

Regels om te onthouden

- Bij de combinatie *ng* en *nk* wordt afgebroken tussen de *n* en de *g* of de *n* en de *k*.

zin – gen, zin – ken

- Bij de lettergrepen *aai*, *ooi* en *oei* wordt afgebroken na de *i*.

aai – en, roei – en, gooi – en

- Bij de lettergrepen *uw*, *ouw*, *auw*, *ieuw* en *eeuw* wordt afgebroken tussen de *u* en de *w*.

ru – we, trou – wen, kau – wen, nieu – we, eeu – wig

Thema 1

Word maar gauw weer beter

- Woorden met een achtervoegsel worden afgebroken op de grens van het grondwoord en het achtervoegsel.

tent – je

18 tussen –n

In een samenstelling schrijf je een tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling een meervoud op –*en* is:

boekenkast

- het eerste deel van de samenstelling al op –*en* eindigt

keukentrap

Regels om te onthouden

Je schrijft geen tussen-*n* als:

- het eerste deel van de samenstelling geen meervoud heeft;

tarwebrood

- je bij de meervoudsvorm van het eerste deel kunt kiezen tussen een meervoud op *n* en een meervoud op *s*;

groentesoep

- het eerste deel van de samenstelling geen zelfstandig naamwoord is;

rodekool – spinnewiel

Thema 1

Word maar gauw weer beter

- het eerste deel van de samenstelling een versterkende betekenis heeft
apetrots

- het eerste deel van de samenstelling naar een persoon of zaak verwijst die in de gegeven context uniek is.
zonnestraal – Koninginnedag

19 tussen-s

In een samenstelling schrijf je een tussen-s als:

- het eerste deel niet op een s eindigt en het tweede deel er niet mee begint, maar je wel een /s/ hoort.
bakkerswinkel

Let op bij:

- samenstellingen waarbij het eerste deel op een s eindigt en het tweede deel ermee begint;
huisspin

Regels om te onthouden

- samenstellingen waarbij het eerste deel niet op een s eindigt maar het tweede deel er wel mee begint. Hierbij wordt wel de tussen-s geschreven, omdat die ook geschreven wordt in andere samenstellingen met het eerste deel.
dorpsstraat _____

20 koppelteken

Je gebruikt een koppelteken bij:

- samenstellingen die je verkeerd kunt uitspreken omdat er twee klinkers naast elkaar komen te staan;

na-apen

- aardrijkskundige namen;

Noord-Brabant

- samenstellingen met losse letters of cijfers;

cd-hoesje, 12-jarige

- samenstellingen met een voorvoegsel zoals ex, privé, oud.

ex-man, oud-minister

Let op: telwoorden krijgen geen koppelteken

tweëntwintig

Regels om te onthouden

21 Hoofdletters

Hoofdletters worden geschreven:

- aan het begin van elke zin;
De zon schijnt het hele jaar door.
- in de indirecte rede;
Lieke schreeuwt: 'Ik kom toch niet!'
- bij eigennamen;
Jean Maduro, Wendy de Cuba, mevrouw De Cuba
- bij aardrijkskundige namen;
Aruba, Nederland, Australië
- bij namen van feestdagen, talen en dialecten;
Kerstmis, Papiamentu, Limburgs
- bij namen van verenigingen, instellingen, winkels en bedrijven;
het Rode Kruis, Wema
- bij namen van merken, kranten, boeken en tijdschriften;
Coca-Cola, Amigoe
- bij namen van straten, pleinen, kerken, gebouwen, en dergelijke.
Kerkstraat

22 woordtekens

Een trema gebruik je:

- wanneer twee of meer klinkers achter elkaar worden geschreven en dit tot een foute uitspraak kan leiden. Het trema komt dan op de beginletter van de nieuwe lettergreep.
knieën, ruïne, zeeën
-
-

Let op:

- samenstellingen krijgen geen trema. Een uitzondering hierop vormen de telwoorden.
na-apen, zee-egel, tweeëntwintig

Regels om te onthouden

Een apostrof gebruik je:

- wanneer een s wordt toegevoegd aan woorden die eindigen op één van de enkele klinker *a, i o, u* of *y*.
video's, baby's, ski's, Angela's kamer
-
-

23 de persoonsvormregels

- Als je aan het einde van een persoonsvorm een /t/ klank hoort, dan schrijf je ook een *t*, behalve bij *had, deed, stond* en *den*-werkwoorden.
Twan speelt met Yasmin
- De verledentijdsvormen van *ten*- en *den*-werkwoorden schrijf je wanneer er geen sprake is van klankverandering, met *tt* of *dd*.
Het huis brandde helemaal af.
Floor stootte haar knie tegen de tafel.
- De verleden tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden waarbij sprake is van klankverandering, eindigt altijd op *-d*.
Lieke hield de winkelwagen vast.
- De tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden eindigt op *-d* als:
 - er ik in de zin staat;
Ik laad de winkelwagen vol.
 - er sprake is van een achtergeplaatst je of jij;
Laad jij de winkelwagen vol?
 - er sprake is van gebiedende wijs
Laad de winkelwagen vol.

In alle andere gevallen eindigt de tegenwoordige tijd enkelvoud van *den*-werkwoorden op *dt*.

Moeder laadt de winkelwagen vol.

24 Engelse werkwoorden die in de Nederlandse taal worden gebruikt

- Voor Engelse werkwoorden gelden dezelfde persoonsvormregels als voor Nederlandse werkwoorden.

skateboarden – ik skateboard, jij skateboardt, ik skateboardde, ik heb geskateboard

Let op bij werkwoorden waarbij de ik-vorm op e eindigt.

gamen – ik game, jij gamet, ik gamede, ik heb gegamed

Regels om te onthouden**25 meervouden**

- Eindigt een woord op een lange klank die we met één letterteken schrijven, dan krijgt het woord in het meervoud 's.

agenda's, risico's, baby's

- Eindigt een woord op *ee, é, e (/u/)* of een tweetekenklank, dan komt de s er in het meervoud aan vast.

dominees, tralies, bureaus, logés, tantes

- Als de laatste lettergreep van een woord dat eindigt op *(er)ik, es (/us/)* of *it* weinig klemtoon heeft, dan wordt de laatste letter in het meervoud niet verdubbeld.

viezeriken – luiwammesen

26 verkleinvormen

- Als een woord eindigt op een lange klank (geschreven als *a, é, ee, o, u, i*), dan wordt het verkleinwoord met een dubbele klinker geschreven.

mama – mammaatje, stro – strootje

Let op:

- De *é* wordt in het verkleinwoord *ee* zonder accentteken, en de *i* (uitgesproken als /ie/) aan het eind van een woord wordt in het verkleinwoord *ie*.
- Woorden die op *ng* eindigen krijgen in de meeste gevallen *-nkje* op het eind, maar er zijn ook uitzonderingen op *-ngetje*. Het is goed te horen of verkleinwoorden op *-nkje* of *-ngetje* eindigen.
ketting – kettinkje, kring – kringetje

Persoonsvorm-kaart

Spelling Groep 7

Taal leesland

